

DEMOS vzw

Sportief én sociaal Een schoon koppel

**Eindrapport van een (voor)onderzoek naar sociale sportinitiatieven in
Vlaanderen en Brussel**

30 mei 2021

dr. Guy Redig
i.s.m. dr. Pieter Smets en Bart Rogé (Demos vzw), Jord Vandenhoudt (Sport Vlaanderen)

Inhoud

Samenvatting	4
Situering van het onderzoek	5
Opdrachtgevers.....	5
Beschrijving van de opdracht	5
De inhoudelijke opdracht.....	5
Onderzoeksvragen	5
Methodologische referenties en aanpak	6
Algemene referenties.....	6
Specifieke instrumenten	6
Starten met een voorafname	6
Dialogeren met diverse betrokkenen	7
Iteratieve aanpak	7
Een agogisch proces naar conventies, afspraken en meningsvorming	8
Design en verloop van het onderzoek.....	9
Instrumenten	9
Tussentijdse verslaggeving.....	10
Verloop: fasen en stappen	11
Status en doel het eindrapport	12
Verslag over het verloop van het onderzoek	13
Voorafgaande verkenningen.....	13
Discussie over identiteit.....	13
Context en (h)erkenning	13
Tussenspel: semantiek en sociale sportinitiatieven	13
Sport en participatie	15
Doel en middel? Of middel en doel?.....	16
Een pakket van drie doelstellingen in niet-hiërarchische verhouding	17
Verschillende sectoren: veelkantige beleidswerelden.....	20
Op weg naar een werkdefinitie.....	22
Plaats in het vooronderzoek: eerste onderzoeksvraag	22
Een Vlaams en lokaal beleidskader als basisreferenties	22
Sport-voor-allenbeleid in twee dialogerende dimensies	23
De bijzondere dynamiek tussen de twee beleidslijnen.....	26
De aanwezigheid van andere beleidssectoren.....	28
Inclusie: tussen eerbare doelstelling en mythe?.....	29

Voor sport-voor-allen naar sport-door-allen: opwaardering van de participatie	30
Een geïntegreerd beleidsschema	31
Een werkdefinitie van sociale sportinitiatieven	33
Plaats in het onderzoek.....	33
Een (werk)definitie... en waarom?	33
De werkdefinitie sociale sportinitiatieven	34
De variaties binnen een gemeenschappelijke identiteit	36
De identiteit van een SSI samengevat	37
De beleidsverankering van sociale sportinitiatieven	38
Waarover gaat het?	38
Voorafgaand: geen vrijblijvende relatie met de overheden	38
Beleidsvragen rondom SSI's en een ondersteunend overheidsbeleid	39
Resultaten van het (voor)onderzoek naar de beste beleidsondersteuning voor SSI's	43
De tweede en derde onderzoeksvraag gezamenlijk behandeld	43
Conclusies en voorstellen vanuit het (vooronderzoek): lokale besturen (en VGC).....	43
Conclusies en voorstellen voor het Vlaamse (landelijke) niveau	45
Nood aan een bovenlokaal sportbeleid?	46
Valorisering en verfijning van de inventaris en <i>mapping</i> van SSI's	48
Context.....	48
Opdracht	48
Wijziging van de opdracht.....	48
Een aanzet tot survey.....	48
Een sjabloon voor verder gebruik	48
Bevraging van beleidspositionering	48
Afsluitend en samenvattend	51
Nood aan verdere aanpak.....	51
Concrete adviezen.....	51
Uitzwaai	54
Bijlagen.....	55
Bijlage 1: Deelnemers in het onderzoek	55
Bijlage 2: Aanzet tot survey.....	56
Bibliografie	61

Samenvatting

In november 2020 gaf Sport Vlaanderen de opdracht aan Demos vzw om een beperkt onderzoek naar sociale sportinitiatieven (SSI) in Vlaanderen uit te voeren. Dit onderzoek zou zich specifiek richten op (1) het in beeld brengen van de potenties van deze sociale sportinitiatieven.. en samen uitvinden wie zijn ze, (2) zoeken naar mogelijkheden om hieromtrent een adequaat overheidsbeleid te organiseren en (3) te kijken naar de mogelijke rol van sportfederaties en ander landelijke betrokken spelers (o.a. VSF, ISB en Demos).

Het onderzoek koos voor een kwalitatieve aanpak, met elementen van zowel beleids- als actieonderzoek. Via diverse instrumenten (klankbordgroep, toetsingen, focusgroepen, interviews) zocht dit onderzoek naar antwoorden op de drie onderzoeksvragen.

Dit eindrapport geeft deze antwoorden, zoals doorheen het communicatieve en ook wel iteratieve proces van dit onderzoek gestalte kregen. Samengevat zijn deze:

1. De ontwikkeling van een werkdefinitie, met buitengrenzen en interne varianten: een gemeenschappelijke sokkel met 6 kenmerken die een identiteit van SSI's beschrijven en ook een blik geven hoe deze gebaseerd op deze *common ground* nog sterk hun eigen keuzes kunnen maken. Deze werkdefinitie is het resultaat van heel wat discussie, verkenning van achterliggende systemen, opvattingen en referenties. Het verslag geeft daar inzicht in.
2. Een reeks van aanbevelingen, mogelijkheden om een overheidsbeleid voor de ondersteuning van de sociale sportinitiatieven – zowel van lokale overheden als van de Vlaamse overheid – vorm en inhoud te geven. Deze worden opgesomd en becommentarieerd. Het gaat dan over wie best welke steun biedt, en wat daarbij cruciale voorwaarden zijn.
3. Er wordt een aanzet voor een kwalitatieve survey meegegeven, die in een verdere fase kan worden uitgevoerd.

In een *Tenslotte* wordt het geheel van vaststellingen en aanbevelingen samengevat en geadresseerd aan de betrokken actoren.

30 mei 2021

Dr. Guy Redig

Met veel dank aan dr. Pieter Smets, Bart Rogé (Demos) en Jord Vandenhoudt (Sport Vlaanderen)

Situering van het onderzoek

Opdrachtgevers

Dit onderzoek werd uitgevoerd door Demos vzw, in opdracht van Sport Vlaanderen. De opdracht werd verwoord in het document “Onderzoeksvoorstel SSI” van Demos vzw (dr. Pieter Smets). Dit vormde de basis voor de verdere invulling en het verloop van deze onderzoeksopdracht.

Dr. Guy Redig werd aangezocht als extern begeleider, in samenspraak met dr. Pieter Smets en Bart Rogé van Demos (zie verder: design onderzoek). De “klankbordgroep” bij dit onderzoek¹ besprak en annotateerde deze nota op 11 december 2020.

Beschrijving van de opdracht

De inhoudelijke opdracht

Met dit onderzoek beoogde Demos een vervolg op de survey en diverse publicaties die gekoppeld zijn aan de huidige *mapping* van Vlaamse sociale sportinitiatieven². De basis daarvoor is o.a. te putten uit wetenschappelijk en verkennend werk. De recente survey geeft informatie over onder andere het aantal deelnemers van deze initiatieven, de organisatievorm (feitelijke vereniging of vzw), specifieke doelgroepen en het geschatte aandeel van kansengroepen in deze initiatieven.

Daaraan gekoppeld wilde Demos nieuwe institutionele inzichten genereren op basis van verdiepende individuele interviews en focusgroepen met experts uit het werkveld. Deze bevragingen gaan over de concrete uitdagingen en mogelijkheden.

Onderzoeksvragen

In een verwerking en na bespreking met de opdrachtgevers, werd de onderzoeksopdracht vertaald in drie hoofdvragen. Deze zullen ook rechtstreeks leiden naar antwoorden bij de conclusies en aanbevelingen na het onderzoek.

Figuur 1 Hoofdvragen bij het onderzoek naar sociale sportinitiatieven

Onderzoeksvraag 1

Hoe de SSI's meer accuraat beschrijven en hun potenties in beeld brengen, zodat ze beter (h)erkenbaar en meer geapprecieerd worden?

Onderzoeksvraag 2

Hoe meer en beter beleid, voor optimale ondersteuning van sociale sportinitiatieven door lokale en Vlaamse overheden?

Onderzoeksvraag 3

Hoe kunnen sportfederaties en landelijke initiatieven de sociale sportinitiatieven meer adequaat ondersteunen?

Dit onderzoek betrachtte een stap voorwaarts in de richting van maatschappelijke en bestuurlijke verankering. Het mag in deze context beschouwd worden als een “**vooronderzoek**”, een fase in een nog langer traject.

---

¹ De klankbordgroep bestaat uit Jikkemien Vertonghen (SV), Jord Vandenhoudt (SV), Tom Flachet (d'Broej), Zeno Nols, Robin Ramakers (VSF), Ann De Mol (KBS), Reinhard Haudenhuyse (VUB), Shana Sabbe (HOGent)

² O.a. “Sociale sportieve praktijken”, het doctoraatsonderzoek van P. Smets (2019), “Wij sporten mee”, onderzoek van R. Haudenhuyse, Z. Nols, M. Theeboom en F. Coussée (2013), “Zonder doel kan je niet scoren” J. De Ryck (red) (z.d)

Het (voor)onderzoek eindigt met dit rapport. Dit wil bijdragen aan een meer duurzame werking die gebeurt o.a. in het BIIND-netwerk en aan alle Vlaamse sportactoren (Sport Vlaanderen als overheid en o.a. aan VSF, ISB en DEMOS als landelijke structuren) handvatten geven om verder een beleid inzake de SSI's uit te werken.

Methodologische referenties en aanpak

Algemene referenties

Dit traject paste in de methodologische cluster van praktijk-, beleids- en actieonderzoek³ en vroeg in eerste instantie een kwalitatieve benadering.

Daarnaast putte het uit de theoretische en praktijkbeschrijvingen die als *transitiemanagement* worden gehanteerd (o.a. in Nederland en diverse universiteiten zoals UGent⁴ en KU Leuven⁵).

Daarnaast gebruikten de onderzoeker en Demos hun uiteenlopende kennis en ervaringen op het terrein van het (lokale) sportbeleid en aanverwante sectoren en zeker uit ervaringen met de positioneringen en oriënteringen van tal van participatieve en sociale praktijken.

Specifieke instrumenten

In dit onderzoek werd gekozen voor een mix van instrumenten die zich op een iteratieve wijze tot elkaar verhouden. In deze zin ontstond een vorm van voortschrijdende conceptvorming. Bij dit onderzoek stond de actieve inbreng van bevoorrechte getuigen centraal. Dit gebeurt omwille van (1) de kwaliteitsverhoging en (2) de creatie van een draagvlak voor een gemeenschappelijk project.

Elke fase mondde uit in een aanpassing van de werknota's. Die kregen steeds meer inhoud en vorm en vormden zo een groeiend verslag.

Starten met een voorafname

Het onderzoek legde voorafgaand aan het veldwerk (focusgroepen, survey, interviews) een proto-begrippenkader voor. Dit bouwt een inzichtelijk kader om de SSI's te definiëren, ze te verhouden tot o.a. sportbeleid en andere relevante beleidssectoren en actoren. Dit proto-begrippenkader beoogde meteen een inhoudelijke discussie, niet zozeer om wat wordt voorgesteld mordicus te behouden, wel als instrument om reflecties, reacties en vooral argumenten voor/tegen en mogelijke alternatieven te capteren.

Met deze aanpak kiest het onderzoek voor een methode die ook in actieonderzoek wordt gebruikt en de bevroegde deelnemers confronteert met hun eigen meningen, percepties, wensen enz. met een expliciete bedoeling om hen mee in een veranderingsproces te betrekken en eventuele conclusies (van consensus

---

³ Hierbij verwijzing naar o.a. het geïntegreerde referentiekader van o.a. Wester (1995), Smaling (2006) en van Lanen (2010) – zie bibliografie hieromtrent als bijlage

⁴ Definitie UGent/Centrum Duurzame Ontwikkeling: Transitie management is een beleidsconcept dat oorspronkelijk in Nederland uitgewerkt is en dat gezien wordt als een vernieuwende benadering om een participatief en adequaat beleid vorm te geven. Transitie management is bedoeld als een vorm van *governance* op systeemniveau die probeert transitie naar duurzaamheid te versnellen. Dat gebeurt o.a. door veranderingsgezinde actoren te betrekken bij de ontwikkeling van een gezamenlijke lange termijnvisie, door op meerdere niveaus tegelijk te ageren, door ruimte te openen om te experimenteren en te innoveren, door een leeromgeving te creëren waarin samenwerking versterkt wordt

⁵ Definitie KUL/Instituut voor de Overheid: Het concept 'transitiemanagement' verwijst naar een innovatief sturingsraamwerk dat kan worden ingezet om complexe maatschappelijke problemen ('wicked issues') aan te pakken en fundamentele verandering mogelijk te maken. Centraal in deze benadering staat de analyse en sturing op niveau van bredere systemen zodat duurzame ontwikkeling kan worden nagestreefd

tot dissensus) te kunnen toetsen aan eventueel overheersende meningen. Hierbij speelt de klankbordgroep een belangrijke rol, omdat dit kader eerst daar getoetst werd.

Dialogeren met diverse betrokkenen

Om dit (voor)onderzoek optimaal te kunnen uitvoeren was het nodig, zelfs noodzakelijk om de participerende aanpak met een diverse groep van partners te organiseren. In een kwalitatieve setting wordt daarvoor het begrip “bevoorrechte getuigen” gebruikt. Het voorrecht duidt op de veelbelovendheid om over deze specifieke inhoud te willen en te kunnen meepraten... meer nog, meningen en argumenten te kunnen verwoorden.

De titel bevoorrecht sluit sterk aan bij “expert”. Het is in deze context belangrijk om dit begrip met voldoende diversiteit in te vullen:

- Qua nabijheid, ervaring en betrokkenheid bij de verschillende verschijningsvormen van de SSI's. Het gaat hier dan zeker over praktijkwerkers in uiteenlopende initiatieven;
- Het niveau van betrokkenheid: een eerste lijn (direct met de doelgroepen) tot eerder begeleidend, ondersteunend (2de lijn) tot een meer academische invalshoek;
- De sector/sectoren waarin de getuigen actief zijn, uiteraard sport maar ook alle sub-sectoren en aansluitende sectoren (onderwijs, welzijn/zorg/gezondheid, jeugdwerk, onderwijs enz.);
- De duurtijd van de betrokkenheid: van lang tot recent (geeft vaak andere visies en percepties);
- De territoriale en/of sociaal-demografische context: verstedelijking, ruraal, groot/midden/klein, provinciaal;
- Gender, leeftijd en eventueel opleiding of academische discipline;
- ...

7

Iteratieve aanpak

Dit onderzoek verliep helemaal via een iteratieve aanpak. Dit betekende dat de fasen niet alleen elkaar opvolgen maar ook sterk bepalend zijn. De resultaten worden meteen in een gemeenschappelijk referentiekader ingepast, dat naarmate het onderzoek verliep ook altijd de inbreng incorporeerde of minstens een plaats of een reflectie gaf.

De regiegroep zorgde niet alleen voor de organisatie van de achtereenvolgende fasen, maar ook voor een integratie van de resultaten in het gemeenschappelijk groeiend referentiekader.

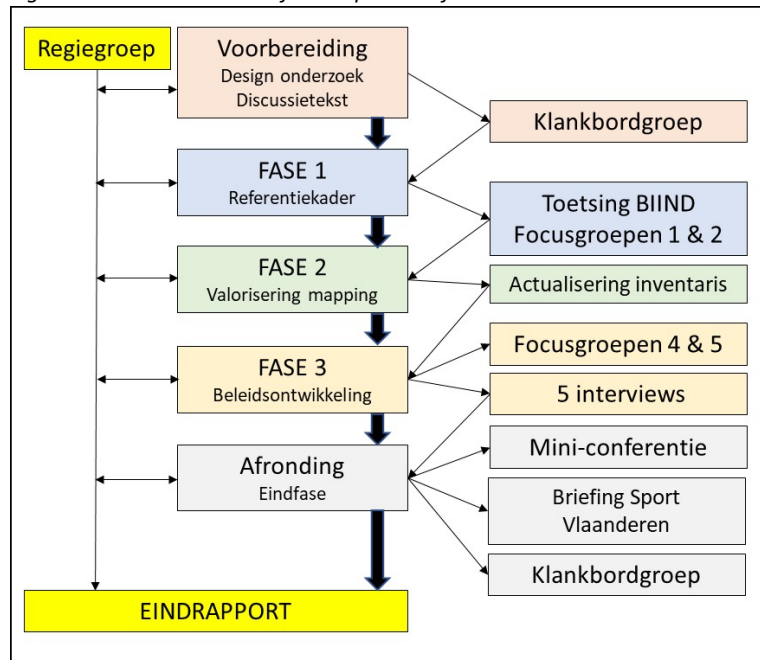
In eerste instantie werd sterk ingezet op het werken aan een gemeenschappelijke definitie, een *common ground* voor de SSI's. Vanuit de eerste opzet onderging deze definitie (eerst proto- daarna werkdefinitie genoemd) heel wat aanpassingen, verfijningen die zowel inhoudelijk als communicatief waren. Daaraan voorafgaand besteedde het onderzoek veel aandacht aan achterliggende visies, o.a. rond doelstellingen, de exacte plaats van SSI's in verhouding daartoe. Met bijzondere aandacht voor de normatieve aspecten in de keuzes die SSI's maken/maakten. Ook de plaats ervan in een globaal beleidskader werd heel expliciet ter discussie gesteld.

De rapportage over deze fasen en de daarbij horende artikels, leiden naar het eindrapport. Het derde artikel, begin mei, rapporteerde al duidelijk over de werkdefinitie en een eerste verkenning van de mogelijkheden om SSI's aan het overheidsbeleid te koppelen.

Met deze iteratieve aanpak vertoonde dit onderzoek ook duidelijke kenmerken van een actieonderzoek. Daarbij vormden de fase en vooral de communicatie daaromtrent, belangrijke momenten om aan meer collectieve opvattingen te werken en een zo hanteerbaar als ook gemeenschappelijk mogelijk

referentiekader op te bouwen. Dit alles droeg bij aan een adequate vertaling naar mogelijk beleidsopvolging(en).

Figuur 2 Onderzoek: iteratief verloop van de fasen

Een agogisch proces naar conventies, afspraken en meningsvorming

8

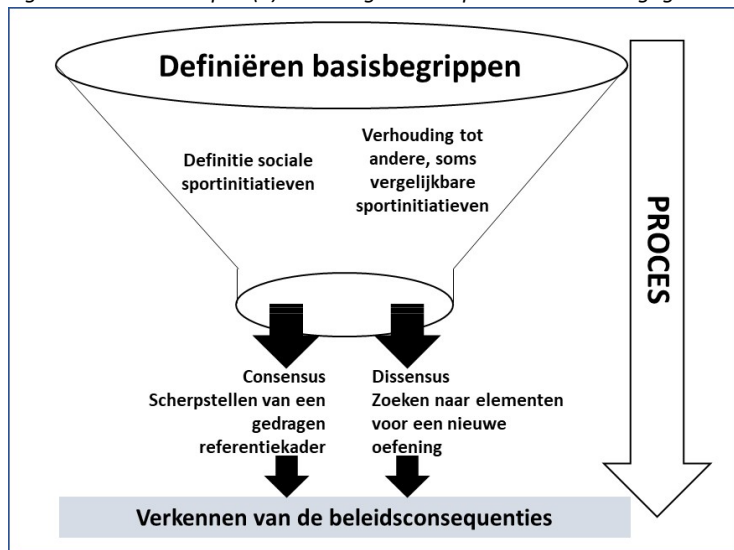
Dit onderzoek beoogde duidelijk een evolutie naar conventies, afspraken omtrent termen, begrippen en situeringen. Dit betekent niet het toepassen van één overheersende logica, of het streven naar één groot gelijk. Anderzijds hoopte dit onderzoek toch naar een gedragen referentiekader te evolueren.

Daartoe werd het onderzoek via een trechteranalyse opgebouwd, sterk gerelateerd aan de iteratieve aanpak. Dit betekende dat het onderzoek begon met voorstellen tot duiding en zelfs definiëring (voorstellen tot...) van de basistermen. Daaropvolgend werd deze eerste stap getoetst aan bestaande termen en praktijken, om hen in een verhouding te plaatsen (juxtapositie). Zo groeide een steeds meer duidelijk beeld, waarin een vorm van definiëring van sociale sportinitiatieven een plaats kreeg.

Gebaseerd op deze definitie (en de verhouding tot andere initiatieven en praktijken) gebeurde dan een beleidsoefening: welke sectoren, welke overheden, welke beleidsruimtes, welke soorten actoren enz. Waar en waarom passen deze SSI's wel en niet?

Figuur 3 Trechteraanpak (h)erkenning sociale sportinitiatieven. Agogisch mode (Redig, 2021)

Deze trechteroefening kon twee totaal verschillende richtingen uit, want de discussie daarover lag bij aanvang nog helemaal open, dus twee uitersten:

- Er groeide een vorm van consensus, er ontstaat een gemeenschappelijk en gedragen referentiekader:
  - Waarin vindt men zich sterk terug?
  - Waar liggen er grenzen of blijven er schermergebieden?
  - Met welke argumenten ontstond deze consensus?
- Er ontwikkelde zich helemaal geen consensus rond deze oefening:
  - Waar liggen de cruciale twistgebieden?
  - Welke argumenten, welke tegenstellingen worden duidelijk?
  - Zijn er aanzetten tot een ander consensus?

9

Het proces van deze oefening was in eerste instantie belangrijker dan het snel behalen van een consensus. Tijdens de discussies zouden immers de belangrijkste krachten (voor/tegen, argumenten...) duidelijk worden. Hierin kunnen nieuwe, andere oplossingen schuilen.

Design en verloop van het onderzoek

Instrumenten

Het onderzoek zette aan eind november 2020, startte formeel in december en verliep einde mei 2021. Voor de structuur ervan werd gekozen voor een aantal systemen en structuren, die elk een specifieke rol vervulden.

- De **regiegroep** staat in voor de dagelijkse opvolging, de verwerking van de rapportages en de communicatie met Demos. De regiegroep bestaat uit dr. Pieter Smets (stafmedewerker sport), Bart Rogé (directeur Demos), Jord Vandenhoudt (Sport Vlaanderen) en dr. Guy Redig (extern begeleider). De regiegroep zorgde ook voor de selectie van leden van de klankbord- en focusgroepen, de interviews, de bepaling van de adressanten survey;
- De **klankbordgroep** als reflectiekamer bij dit onderzoek: een beoordeling van het onderzoek, alvorens het veldwerk begon (11/12/21) en ook op het einde van het traject (18/05/21) reacties op de resultaten, alvorens het eindrapport wordt afgewerkt;

- Vier **focusgroepen**⁶: focusgroepen zijn onderzoeksinstrumenten die met een sterke inhoudelijke klemtoon (focus) een beperkt aantal (tussen 6 en 12) geselecteerde bevoorrechte getuigen bevroegen, peilden naar meningen, percepties, argumenten enz. De bevoorrechte getuigen zijn mensen die omwille van hun positie, ervaring, opleiding, voorgeschiedenis enz. “veelbelovend” zijn om interessante en kritische zaken omtrent het centrale onderwerp te uiten. Daarbij is het belangrijk om in elke focusgroep juist te selecteren. Aandachtspunten daarbij zijn o.a.:
  - Vertrouwd met het onderwerp dat in de focusgroep centraal staat;
  - Bereid en in staat om hun meningen te verkondigen;
  - Beschikbaar zijn om deel te nemen;
  - Een gevarieerd staal waarbij tal van kenmerken tegenover elkaar moeten worden afgewogen (bv. Leeftijd, gender, woonplaats, sector/subsector, nabijheid bij de praktijk versus afstand en reflectie enz.)
  - Een volmaakte mix bestaat niet, maar in deze focusgroepen bleek de aanwezigheid van etnisch-cultureel diverse getuigen onder wat mocht worden verwacht.
- Er werden vijf individuele interviews afgenomen, waarbij meer indringend op de twee hoofdbestanddelen van dit vooronderzoek werd ingezoomd: de gezamenlijke identiteit (de werkdefinitie met bijhorende elementen) en de gewenste en haalbare ondersteuning vanuit overheden. Deze interviews waren: Dieter Truyen (21/02/21), Jeroen Scheerder (16/03/21), Marc Theeboom (19/04/21), Sonia Vanden Broeck (22/04/21) en David Nassen (22/04/21);
- Een **mini-conferentie** (06/05/21)⁷ waarop de deelnemers van de 3 focusgroepen, eventueel aangevuld met andere spelers, werden geïnformeerd over de resultaten van de fasen en tot discussie worden uitgenodigd. De noodzakelijkheid voor de organisatie van deze mini-conferentie wordt *en cours de route* bepaald;
- Het actualiseren van de inventaris van de SSI's, op basis van de gegevens van het onderzoek van dr. Zeno Nols. Deze actualisering gebeurde door (1) een selectie van de Nederlandstalige initiatieven aan te schrijven met een vraag tot actualisering van de basisgegevens en (2) een oproep via o.a. de kanalen van Demos, aan SSI's om zich aan te melden. De respons was ongeveer 30% met actualisering;
- Een briefing van Sport Vlaanderen op 25 mei 2021 werd nog toegevoegd;
- Een toetsing van het onderzoekskader aan BIIND vond plaats op 18/01/21. Een tweede toetsing, voorzien begin mei, werd door omstandigheden afgelast;
- Ook een briefing van de Vlaamse Sportraad stond gepland, maar er kon binnen het tijdsbestek van het onderzoek geen gemeenschappelijke datum worden gevonden.

10

Tussentijdse verslaggeving

Daarnaast leverde het onderzoek ook **drie artikels** (publicatie-klaar, bedoeld voor breed publiek). Oorspronkelijk waren deze opgevat als een afsluiting van elk van de drie sporen. Bij nader inzien werden deze artikels als volgt ingevuld:

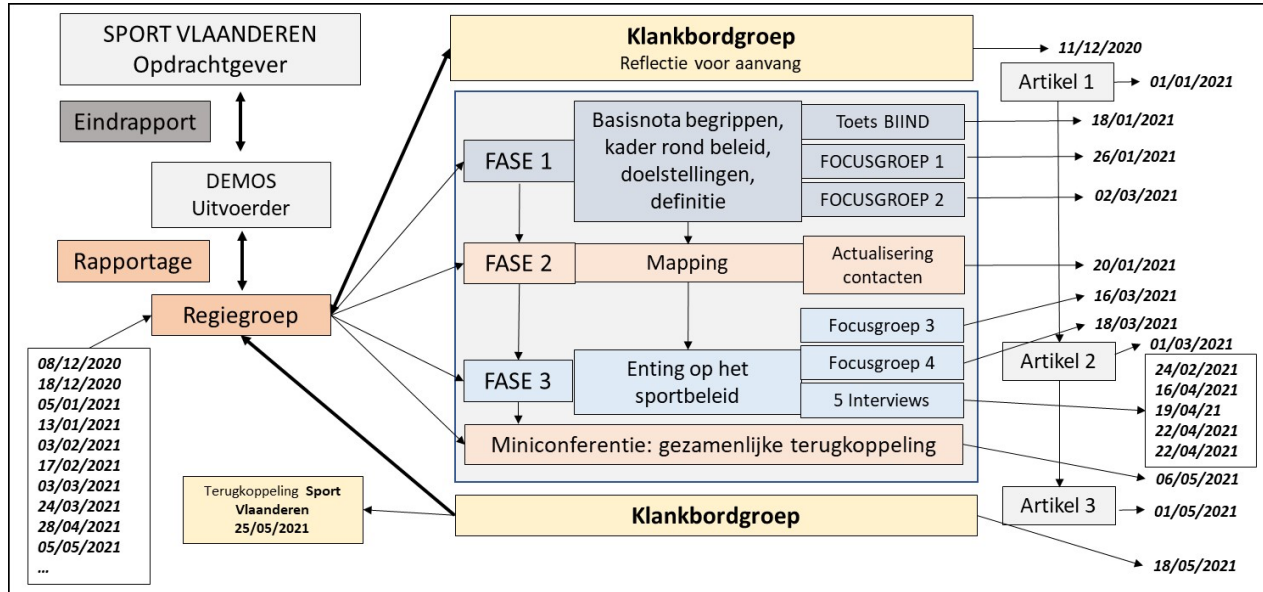
- Een eerste beperkte rapportage in januari 2021, waarin het onderzoek werd beschreven, zowel inhoudelijk als methodologisch. Dit verscheen in de media van Demos;
- Een tweede artikel verscheen in maart en verstreekte al meer duidelijkheid over de aanpak van een werkdefinitie voor sociale sportinitiatieven;
- Een laatste artikel gaf meer omvangrijk inzicht in de ondertussen gegroeide werkdefinitie en lichtte een eerste tip van de sluier inzake de mogelijke linken naar lokale en Vlaamse overheden. Het verscheen begin mei 2021 onder de noemer “Sociaal en sport: een schoon koppel”.

⁶ Namen van deelnemers aan de focusgroepen als bijlage

⁷ Deelnemers aan de mini-conferentie als bijlage

Verloop: fasen en stappen

Figuur 4 Design en verloop van het vooronderzoek – situatie medio mei 2021

De drie fasen binnen de onderzoeksopdracht werden achtereenvolgens afgewerkt:

- Voor fase 1, na eerste check van een werknota op de Klankbordgroep, werden drie onderzoeksdaden gesteld: (1) de beperkte toets van de al aangepaste basisnota op het BIIND (18/01/21), de toets op twee focusgroepen (26/01 en 02/03/21). In deze fase werd vooral ingezoomd op de constructie van een werkdefinitie. Deze kreeg heel wat aanpassingen en groeide systematisch tot de versie die in dit eindrapport wordt weergegeven. Deze discussies werden opgebouwd aan de hand van presentaties die steeds werden aangepast aan de reacties, suggesties en bekommernissen die uit de focusgroepen bleken;
- Fase 2 zette in op de actualisering van de bestaande inventaris (dr. Z. Nols) maar ging niet over in een kwalitatieve verdieping. Wel werd een aanzet tot enquête opgesteld. Deze zal als bijlage van dit rapport worden toegevoegd, maar vraagt een opvolging na dit eindrapport. Daarbij zal deze survey ook de inhoudelijke aanbevelingen (o.a. voor ondersteuning van de SSI's) kunnen meenemen;
- Fase 3 legde de focus op de aansluiting van de SSI's op het overheidsbeleid van zowel de lokale besturen als de Vlaamse overheid. Daarbij werd ook het bovenlokale niveau geïntroduceerd. Er werd ingezoomd op wat het meest wenselijke en ook haalbare zou zijn. Deze fase verliep via twee focusgroepen (16/03 en 18/03/21) en vijf interviews⁸.

Bij de afronding werd een ontwerpverslag uitgebreid besproken in de stuurgroep. Tevens vond er een briefing van enkele medewerkers van Sport Vlaanderen (25/5/21) plaats. Een tweede rapportering aan BIIND en een gesprek met de Vlaamse Sportraad kon door omstandigheden niet meer binnen het bestek van dit onderzoek plaatsvinden. Demos zal dit zeker verder opvolgen.

⁸ Werden achtereenvolgens geïnterviewd Dieter Truyen, Jeroen Scheerder, Marc Theeboom, Sonia Vanden Broeck en David Nassen

Status en doel het eindrapport

Dit eindrapport beoogt simultaan een aantal doelen:

- Het wil inzicht geven in de wijze waarop het onderzoek ontstond en ontwikkelde;
  - Daartoe worden de spelers, de instrumenten en het verloop in de tijd weergegeven;
  - Het vertelt hoe sommige aspecten, begrippen, visies, keuzes in het onderzoek werden becommentarieerd en hoe ze hun inhoud en vorm kregen, als resultaat van communicatieve oefeningen in de verschillende fasen en door de diverse instrumenten.
- Het geeft ook concrete antwoorden op de drie onderzoeksvragen:
  - De introductie van een werkdefinitie, gedragen door uitgeschreven inzichten en afspraken;
  - De opsomming van een aantal beleidsvoorstellen die verdeeld worden over de verschillende betrokkenen: lokale overheden, de Vlaamse overheid en de landelijke spelers die hierbij betrokken zijn.
- Het situeert ook een (nog uit te voeren) survey die de conclusies en voorstellen uit dit onderzoek zou kunnen voorleggen aan o.a. SSI's en betrokken actoren.

Dit eindrapport is het formele einde van dit vooronderzoek.

Verslag over het verloop van het onderzoek

Voorafgaande verkenningen

Discussie over identiteit

Het streven naar een zo breed mogelijk gedragen gezamenlijk referentiekader is noodzakelijk om SSI's (h)erkenbaar te maken en ze te discrimineren van andere begrippen. De hypothese daaromtrent is eenvoudig: als er geen duidelijkheid en relevante begrenzing van deze SSI's bestaat, kunnen ze ook niet verder in een beleidscontext ontwikkelen. Hoe sneller én relevanter deze identificatie, hoe meer kansen op een optimale groei en verspreiding daarvan. Dit zowel op het praktijkniveau als in de beleidsvoering van de betrokken overheden (lokale besturen en Vlaamse overheid).

Context en (h)erkenning

Hoewel de doelstelling om de SSI's te definiëren eenvoudig klinkt, is ze dat niet. De relatie tussen sport en allerlei sociale aspecten gaat al decennia terug. In deze tijd groeiden er, zonder centrale regie, dus heel *bottom up* en vanuit diverse inspiraties, een groot aantal (zie *mapping*) praktijken op het snijvlak van sport- en sociale doelstellingen. Al snel wordt duidelijk dat hier heel diverse beleidssectoren betrokken zijn: het sportbeleid, het jeugd(werk)beleid, het sociaal/welzijnsbeleid, het onderwijs enz.

Zoveel sectoren, zoveel referentiekaders: begrippen, subsidiesystemen, andere actoren, andere tradities, andere werkingsculturen enz.

In het streven naar een (h)erkenbare identiteit, speelt deze complexiteit niet stimulerend. Iedereen heeft zich ondertussen een eigen jargon toegeëigend. Dat is ook logisch, omdat elke sturing en integratie ontbrak. Het is juist een hoofddoelstelling van dit onderzoek om hieraan – voor zover mogelijk – te verhelpen. Dit vraagt onderlinge empathie en zin in vooruitgang.

Het zal de aanwezigheid van SSI's versterken als ze voldoende herkenbaarheid opbouwen om als “foto” getoond te kunnen worden.

Tussenspel: semantiek en sociale sportinitiatieven

Zoals elke maatschappelijke sector kent ook de ruime sportsector begrippen die een heel specifieke inhoud krijgen die enkel geldt binnen die sector. Vaak zijn het enkel de insiders (of de bedenkers) die de juiste inhoud daarvan kennen. Voor de klassieke “professies” (beroepen met een hoge maatschappelijke en vaak ook eigen juridische status zoals artsen, notarissen, advocaten, architecten...) vraagt het ook een langgerekte opleiding om zich van dit jargon meester te maken. Voor sommige actoren is de creatie van zo'n vakjargon een gewenste toestand, want het creëert een apartheid die bijdraagt aan een sterke, uitgesproken identiteit. Voor de sportsector⁹ is dit een soms onuitgesproken, soms ook expliciet gewenste

---

⁹ Sportclubs: vaak kiezen sportactoren ervoor om hun sociaal-cultureel werk, zijnde sportverenigingen, te herleiden tot sportclubs. Het begrip “club” wordt dan ingevuld als typisch voor een sportvereniging. Soms gaat het nog verder en wordt er onderscheid gemaakt tussen sportclubs (de “echte”) en sportverenigingen (een wat meer verwaterde soort). Dit onderscheid slaat uiteraard nergens op. Sportverenigingen kunnen onderling zeer sterk variëren, op tal van eigenschappen. Niet in het minst de mate van institutionalisering, de wijze waarop sport methodisch wordt benaderd (met als ideaal een ultieme fysieke sportieve discipline) versus allerlei zachtere vormen. Zoals *sport light* (lichte sportverenigingen), open structuren zonder sterk lidmaatschap zoals buurtsport (in z'n oorspronkelijke aanpak) enz. Sportclubs worden dan tegenover “anders gaan sporten” gezet. Dit geldt ook voor Buurtsport: oorspronkelijk een format (achtereenvolgende namen sinds 1990: buurtvoetbal, buurtbal, buurtsport) dat poogde om sport en bewegen te organiseren in de onmiddellijke woon/leefomgeving van mensen. Dit omwille van o.a. het plezier om heel informeel met burens te sporten, een buurtgevoel te creëren, te ijveren voor meer open ruimte om te spelen, bewegen en

situatie. Dit heeft zeker te maken met een gevoel van miskennis, onderschatting en onfaire behandeling in verhouding tot andere sectoren.

Dit onderzoek koos voor de benaming “sociale sportinitiatieven”. Dit is niet vanzelfsprekend, omdat er een veelheid aan terminologie opgang maakte. De combinatie van dit begrip vraagt ook wel wat uitleg.

Ten eerste is er “sociaal” dat veel gebruikt wordt, maar in uiteenlopende contexten. Deze kunnen grotendeels tot twee betekenissen worden herleid (Redig, 2002):

- sociaal als een element van een visie op overheidsbeleid: het **herverdelende, het verspreidende, het emanciperende/empowerende**, gebaseerd op de visie dat cultuur aan zoveel mogelijk mensen moet toekomen, zeker aan groepen die daar minder vanzelfsprekend kansen toe krijgen;
- sociaal als het **groepsaspect**: sociaal-cultureel werk staat dicht bij het begrip *verenigingsleven*, sociaal duidt hier op groep. Hierbij zijn zowel de *permanente groepsvorming* (vooral in de ruim verspreide *bewegingsvariant* gehanteerd) als *occasionele groepsvorming* relevant.

In de term sociale sportinitiatieven ligt de klemtoon duidelijk op de eerste betekenis van het begrip sociaal: een sociaal corrigerende inspiratie en keuze in de missie en doelstellingen van de betrokken actor. Het is ook belangrijk om hier te duiden op de volgorde van de begrippen: het zijn sociale sportinitiatieven... en geen sportieve sociale initiatieven. Sociaal is hier het adjectief bij sportinitiatieven. En niet andersom. Deze vaststelling is meer dan semantiek. Sport behoort wettelijk¹⁰ tot de culturele materies, dat maakt sport tot een offensieve (en dus niet defensieve) en optimistische maatschappelijke geleding.

Dan is er ook het begrip *sportinitiatief*. Het begrip *initiatief* komt van initiëren: iets in gang zetten, iets realiseren dat toch van een eerder vernieuwende aard is. In de context van sporten en sportbeleid, gaat het hier over een aantal projecten, verenigingen, acties enz. die op een bepaald moment vernieuwend waren. In deze context waren zij expliciet *sociaal* vernieuwend: ze deelden de bekommernis om sporten en bewegen meer sociaal te maken.

Er wordt ook wel gesproken van *sportpraktijken*. Letterlijk betekent praktijk het toepassen van een theorie. Het is dus een begrip dat op heel veel verschillende soorten activiteiten kan worden toegepast. Smets (2019, p.21) verklaart het gebruik van praktijken als een manier om de wat vage verschillen tussen informeel, niet formeel en formeel sporten te vermijden. Hij kadert dit begrip ook in de context van zijn onderzoek en specifieke onderzoeksmethodologie.

---

sporten. Ondertussen bewust verengd tot sport voor mensen die vooral in zgn. *achtergestelde* buurten wonen en niet gemakkelijk bij een “club” aansluiten. Het gaat hier over de creatie van aangepaste verenigingen. Belangrijk daarbij zijn de sociaal-demografische aspecten die de voorbije decennia grondig wijzigden. Het beeld (vooral vanaf de jaren zeventig tot aan begin 21ste eeuw) van bijna homogene en helemaal achtergestelde buurten is nog maar zeer beperkt relevant. Heel veel van deze wijken (o.a. geïnventariseerd in de toenmalige Kansarmoedeatlas van Kesteloot - KUL) veranderden ingrijpend. De stijgende sociaaleconomische en sociaal-culturele status van mensen met migratieachtergrond, gekoppeld aan de grote herintrede van jonge middenklasse gezinnen in sterk verstedelijkte wijken, wijzigde deze homogeen lijkende toestand van achterstelling.

¹⁰ De culturele materies worden opgesomd in de Bijzondere Wet op de hervorming van de instellingen (1980). Deze wet bepaalt de competenties van o.a. de gemeenschappen in België. Sport behoort daar onverkort toe. Dit wordt weleens gefrustreerd ervaren door sportactoren, die zich daardoor “ondergeschikt” aan cultuur voelen. Dit is een totaal foute inschatting, want de “culturele” materies betekenen hier die maatschappelijke bezigheden die gericht zijn op ontwikkeling van talenten, plezier en dus erg offensief en optimistisch zijn. Dit onderscheidt de culturele materies van bv. onderwijs (in grote mate gericht op competenties en integratie in de economie) en welzijn (zorg, remediëring, defensief, helend)

Sport en participatie

De aandacht voor de relatie tussen sportbeoefening en participatie – oorspronkelijk in de betekenis van *deelnemen* – dateert van enkele decennia geleden. Een deel van deze vraagstelling wortelt in de bredere probleemstelling van de risicosamenleving, met verwijzingen naar o.a. zwarte zondag en de extreme problematisering van mensen met migratieachtergrond, het steeds meer opvallende beeld van armoede (sociaaleconomisch en sociaal-cultureel), het analfabetisme enz.

Dit alles alarmeerde ook het fenomeen “sport”. Daarin kunnen twee belangrijke invalshoeken worden gedeut:

- **Vanuit het sportbeleid:** nog los van maatschappelijke achterstelling (of samenhangend met), leek het “georganiseerd” sportaanbod niet zomaar iedereen aan te spreken. Blijkbaar vond een (groeiend) aantal mensen onvoldoende aansluiting bij wat er bestond (vooral verenigingen -clubs – en programma’s van zowel particulieren als overheden). Zo ontwikkelde zich een roep naar “anders georganiseerde” sport, waarbij er naast het “klassieke” verenigingsaanbod (*clubs*) ook andere menu’s moesten worden aangeboden. Zo ontstonden o.a. buurtsport of “lichte” verenigingen of stimuli voor meer informele en individuele sportbeoefening. Dit alles kreeg de overkoepelende benaming “sport-voor-allenbeleid”. O.a. in het decreet lokaal sportbeleid kreeg dit aspect een prioritaire plaats – afgevoerd in 2016;
- Een **maatschappelijke, sociale invalshoek:** de bestaande sportstructuren (verenigingen, federaties, programma’s enz.) bleken niet evenredig alle maatschappelijke subcategorieën van de bevolking te bereiken:
  - Vooral laaggeschoolden en mensen in armoede of met een migratieachtergrond bleken veel minder gemakkelijk de weg naar dit (vaak gesubsidieerde) aanbod te vinden;
  - Hieraan gekoppeld: vooral in de woonkernen met een relatief hoge concentratie van deze “moeilijk bereikbare” doelgroepen, bleek het aanbod ofwel te beperkt ofwel niet of onvoldoende toegankelijk;
  - Dit gaf aanleiding tot sportinitiatieven van heel diverse aard (zie verder) die zich heel specifiek naar deze uitgesloten doelgroepen gingen richten;
  - Ook in het decreet lokaal sportbeleid werd dit aspect met bijzondere aandacht opgenomen, ook afgevoerd in 2016.

15

Beide invalshoeken beoogden betere (meer, andere, meer diverse ...) sportparticipatie, zij het met niet altijd dezelfde hoofdinspiratie:

- Een overwegend **sport-sportbenadering:** sport is plezierig, zelfs noodzakelijk om een optimaal fysiek en mentaal welzijn te realiseren, zowel individueel als sociaal. Sport is het doel op zich... de andere “schone” eigenschappen zijn mooi meegenomen. Kortom: meer mensen aan het sporten brengen, door diverse methodes en aanbiedingen. Dit is het adagium van een actueel sportbeleid. Het werd geconcretiseerd in het (ondertussen afgevoerde) decreet lokaal sportbeleid. Met deze benadering blijft sport trouw aan z’n beleidsbepaling, namelijk onderdeel van de culturele materies.
- Een overwegend **sociale motivering:** sport als middel om allerlei maatschappelijk asociale processen en fenomenen te counteren: racisme, uitsluiting, isolatie, vereenzaming, re-integratie enz. Dit wordt door sommigen wel eens “instrumentalisering” genoemd. Zie verder bij de analyse van dit begrip. Deze benadering is vaak overheersend defensief: ze wil onwelzijn bestrijden door drempels te slechten, uitsluitingsmechanismen te neutraliseren enz. Deze benadering past dan ook naadloos in een meer welzijnsgericht discours (waarbij welzijn gelijk wordt gesteld aan het bestrijden van onwelzijn).

In een verder schema wordt de beleidssituering geduid van een aantal SSI's die volledig of deels binnen het bereik van het sportbeleid van een overheid vallen en deels (soms) in een ander beleidsterrein verankerd zijn (figuur 9 en 10).

Doel en middel? Of middel en doel?

Het discours over de positionering van sociale sportinitiatieven lijkt soms gevangen in een doel-middeldiscussie. Daarbij tracht men deze initiatieven te verdelen in twee families. De eerste zet in op sport als sport: sport is het doel. De tweede gebruikt sport om sociale doelen die buiten de sport liggen (zorg, tewerkstelling, competenties...) te bereiken: sport is het middel.

Deze tegenstelling paralyseert, want ze dwingt beide varianten in een oncomfortabele setting en ze blijkt bij nader toezien ook niet zo relevant.

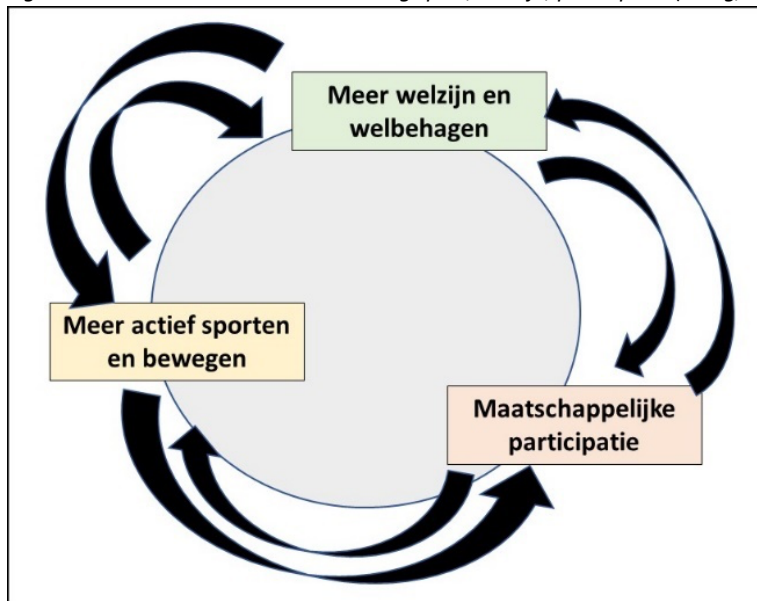
In de doel-middelkeuze duikt al snel het begrip *instrumentalisering* op. In dit geval wordt sport een waterdrager voor bv. welzijnsdoelen. Een middel bevindt zich hiërarchisch onder het doel: het middel is dienstbaar om het doel te bereiken. Dit pleegt roofbouw op de intrinsieke waarden die sport koestert. Maar is deze tegenstelling wel zo duidelijk en alom aanvaard? En blijkt de doel-middelrelatie niet altijd (1) relatief en (2) zeer subjectief? Want de bepaling van wie/wat doel of middel is, wordt vaak ingegeven door het perspectief dat de actor als het zijne kiest. Een sportbril kijkt anders dan een welzijns- of jeugdbril.

De relativiteit blijkt uit het kader waarin men deze begrippen zet. Als sport dient om betere tewerkstellingskansen te creëren, dan dienen die tewerkstellingskansen weer voor een nog hoger doel. En wie bepaalt dan de hiërarchie? Uiteindelijk stopt het bij het ultieme welzijn van iedereen te samen.

Is het niet beter om in deze context niet te werken met een doel-middelrelatie, dus een relatie van “hoger” en “lager” (een *doelboom*), maar ze aan elkaar voorwaardelijk te maken?

16

Figuur 5 Relatieve doel-middelverhouding sport, welzijn, participatie (Redig, 2021)

Bovenstaande figuur duidt de wederzijdse voorwaardelijkheid en de relatie doel-middelverhouding tussen verschillende aspecten. Deze relaties zijn erg subjectief en worden vooral bepaald door de “stoel” waarop men zit, de *bril* waarmee men kijkt en wat men hiërarchisch hoger stelt.

Een welzijnswerker lijkt snel geneigd om sport als middel te beschouwen; een sportactor zal gezondheid en maatschappelijke participatie meteen ook als middel koppelen aan actief sporten. Bv. vanaf het moment dat men deelneemt aan een sport- of bewegingsactiviteit is er al sprake van expliciete maatschappelijke participatie. En is gezondheid niet zowel een resultaat als ook een voorwaarde om aan sport te doen?

Het lijkt daarom aangewezen om deze discussie radicaal te verlaten, ook al omdat ze niets bijdraagt aan de zichtbaarheid van de krachten en mogelijkheden van SSI's.

Een pakket van drie doelstellingen in niet-hiërarchische verhouding

Sportinitiatieven (algemeen) en hun doelstellingen

Verwijzend naar bovenstaande en geproblematiseerde verhouding tussen doelen en middelen, in dit geval tussen sport en andere doelstellingen (vaak in andere sectoren verankerd), ontwikkelde zich in het onderzoek een referentiekader dat inzoomde op het geheel van drie doelstellingen, die zich niet hiërarchisch en dus niet als doel-middel-doel werden beschreven.

Deze keuze verliet dus de tegenstelling die schuilt in de opdeling tussen sport als doel en sport als middel, maar poneerde (althans in het onderzoek) een grote consensus rond een andere aanpak.

Voor alle duidelijkheid: in deze oefening gaat het in eerste instantie over "sportinitiatieven" in het algemeen, dus niet alleen SSI's. Die worden wel daaraan gekoppeld met een bijzondere opdracht.

Figuur 6 Een pakket van drie niet hiërarchisch verbonden doelstellingen (Redig, 2021)

17

Bovenstaande doelstellingen kunnen toebedeeld worden aan zowat alle sportinitiatieven die zich onder de noemer *sport-voor-allen* rangschikken. Ze geven drie dimensies weer, waar dit soort van breed en open gerichte sportinitiatieven zich op richten (zij het in wisselende intensiteiten). Volgorde mag niet hiërarchisch of in volgorde van belangrijkheid worden geïnterpreteerd. Vandaar dat ze niet genummerd worden.

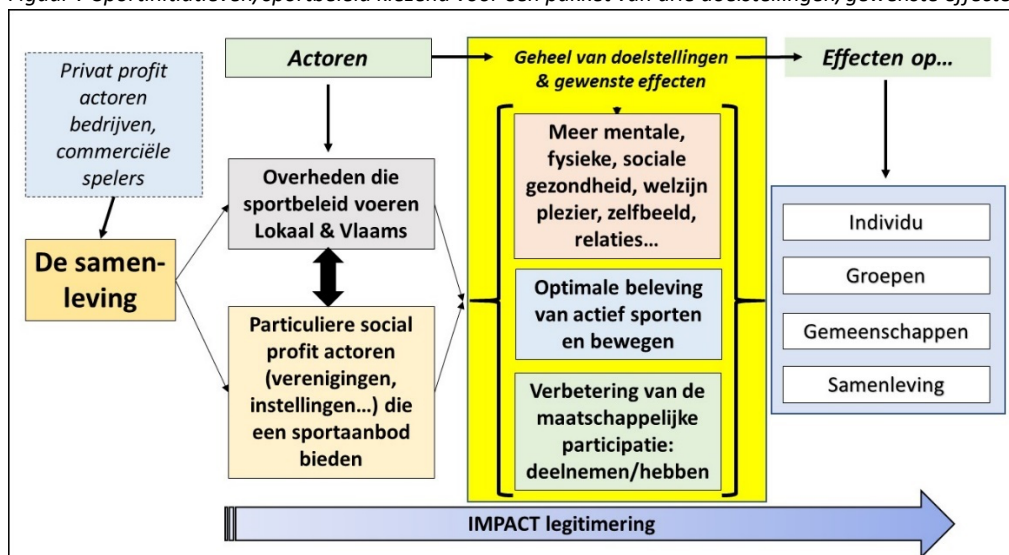
- De gezondheid als doelstelling, met daarbij meteen het accent op de ruime en brede betekenis ervan. Gezondheid kan worden vertaald in eerder fysieke of mentale of sociale (en andere benamingen...) aspecten. Het moge duidelijk zijn dat gezondheid in deze context heel expliciet in deze brede betekenis moet worden geïnterpreteerd. Daarbij kunnen sportinitiatieven nog variëren in hun aandacht, bv. eerder mentaal (psychisch) of fysiek (lichamelijk) of sociaal (intermenselijke verhoudingen...);
- Het optimaal beleven van actief sporten en bewegen. Uiteraard, want sport zit gebakken in de identiteit van **sport**initiatieven. Maar de term *optimaal* kan heel uiteenlopend worden ingevuld, tussen verschillende uitersten. Bv. competitief versus recreatief, monodisciplinair versus multisport, onder leeftijdsgenoten of juist gemengd enz. Wat *optimaal* is, wordt bepaald in dialoog tussen de

initiatiefnemers en de doelgroepen. In een participatieve logica ontwikkelt dat zich in een combinatie van beide, bv. zelforganisaties of sterk *doelgroep-gedreven* aanpak enz.

- Maatschappelijk participatie (verder in dit verslag de operationalisering van dit begrip). Ook hier dienen zich vele varianten en dimensies aan. In een bijna minimale invulling zal elkeen die deelneemt aan een sportinitiatief al een duidelijk stap in de richting van meer maatschappelijke participatie zetten (deelnemen). Maar deze maatschappelijke participatie kan veel verder ontwikkelen, tot meer deelhebben, verantwoordelijkheid nemen en zich ook veel breder gaan engageren en toegang krijgen/vinden/nemen tot andere maatschappelijke geledingen (werk, gezondheid, onderwijs, politiek...).

Dit pakket van drie zich niet hiërarchisch verhoudende doelstellingen gaat veel breder dan wat SSI's doen; ze gelden eigenlijk voor heel veel particuliere sportinitiatieven en overheidsactoren, ook diegenen die zichzelf niet als sociaal zouden of willen definiëren. Het volgende schema illustreert dit in de breedte:

Figuur 7 Sportinitiatieven/sportbeleid kiezend voor een pakket van drie doelstellingen/gewenste effecten (Redig 2021)

Dit schema verduidelijkt o.a. de volgende aspecten:

- Het gaat over samenlevingsactoren, bv. binnen de sportsector (overheden en particuliere initiatieven) die duidelijk kiezen voor dit pakket van drie doelstellingen. Zij zijn de actoren = handelende en kiezende partijen;
- Het pakket van drie doelstellingen betekent meteen ook een pakket van gewenste effecten die worden gescoord: sportinitiatieven willen specifieke impact verwerven;
- Ze richten zich op vier soorten doelgroepen/doelsystemen:
  - De deelnemende individuen;
  - Eventueel de groepen waarop deze sportinitiatieven zich richten;
  - De gemeenschappen (formele of informele);
  - De samenleving als groter geheel waarin deze initiatieven zich ontwikkelen.
- Uiteindelijk gaat het over de impact die wordt beoogd... en wordt gescoord. Impact (in essentie: structurele veranderingen in denken, handelen en de regels) is zeer moeilijk causaal (oorzakelijk) aan een bepaald initiatief te koppelen. Dit zal gemakkelijker op het individuele dan bv. samenleving kunnen worden *gemeten*. Dit vraagt een noodzakelijk maar complex monitoring- en evaluatiesysteem.

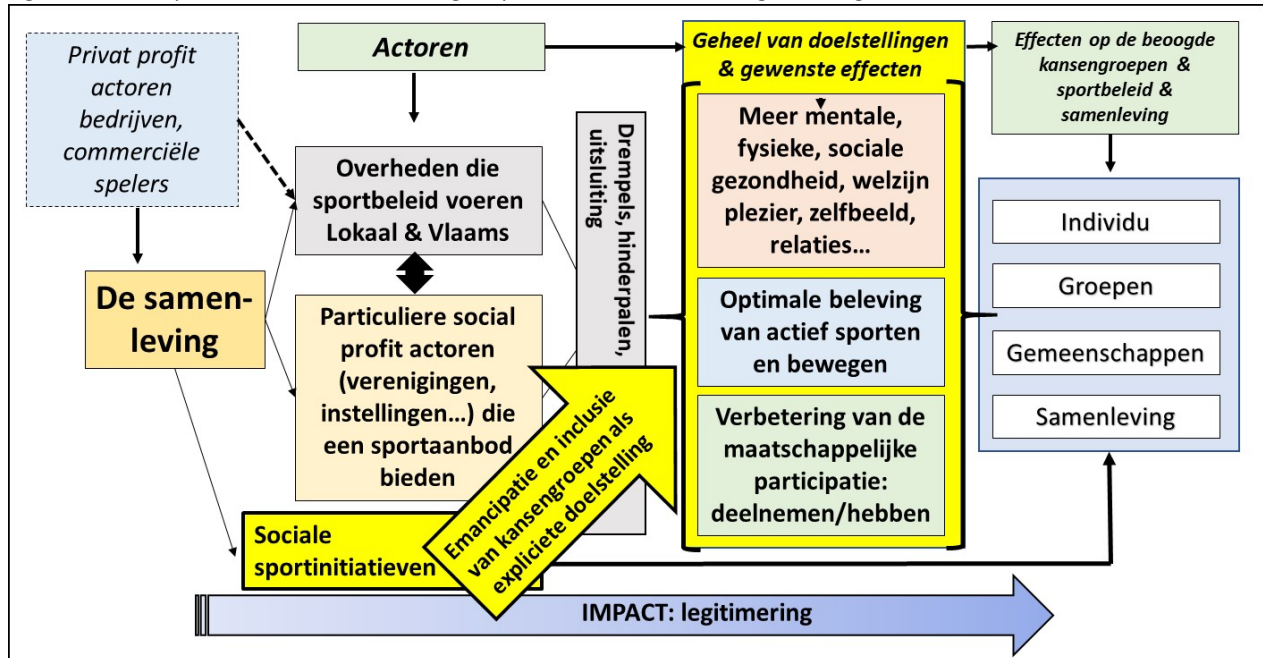
De specifieke plaats van SSI's in verhouding tot het pakket van drie doelstellingen/effecten

Indien men de SSI's situeert in deze context dan stelt men vast:

- Ze vinden zichzelf integraal terug in dit pakket van drie doelstellingen. Daarin verschillen ze niet van andere sportinitiatieven;
- Ze investeren wel in het toegankelijk maken, het meer mogelijk maken, het vergemakkelijken van het bereik van deze doelstelling in relatie tot mensen, groepen, gemeenschappen die niet vanzelfsprekend worden gevat door de bestaande sportinitiatieven. Dat is een essentie van hun identiteit.

Deze situering geeft het volgende beeld:

Figuur 8 Sociale sportinitiatieven in verhouding tot pakket van drie doelstellingen - Redig 2021

19

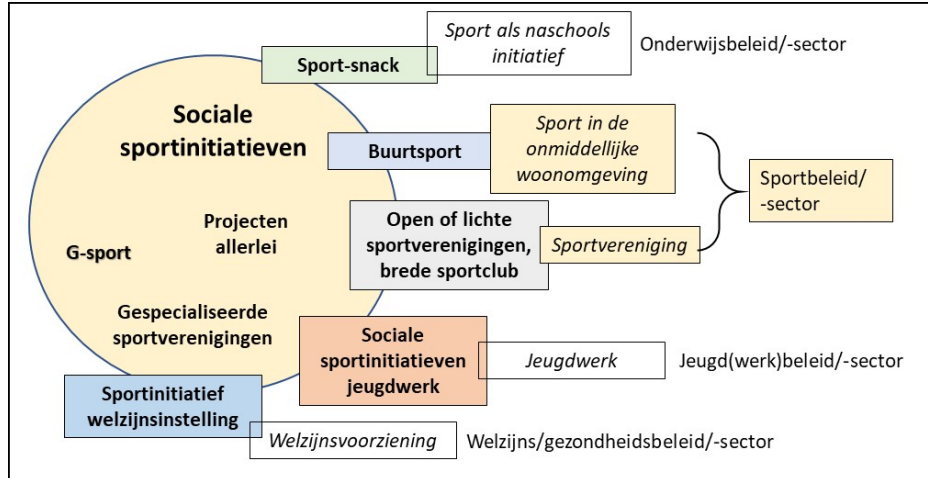
Dit schema situeert de SSI's als een brug, een hefboom, zelfs een breekijzer voor mensen, groepen, gemeenschappen die niet vanzelfsprekend toegang vinden tot de verwezenlijking van het pakket van de drie doelstellingen. De doelstellingen zijn helemaal gelijk aan deze van andere sportinitiatieven, maar SSI's gaan hier een extra dimensie aan koppelen: een specifiek benadering die uitdrukkelijk streven naar meer inclusie (voor zover als mogelijk) en emancipatie (zich losmaken uit onmacht tot participatie).

Dit schema maakt van SSI's dus aparte, specifieke actoren met dito aparte en specifieke aanpak. Zij voegen dus extra doelstellingen aan het pakket toe.

Verschillende sectoren: veelkantige beleidswerelden

Onderstaande figuur illustreert de vaststelling dat SSI's voor hun structurele werking (hun hoofdwerking) verankerd kunnen zijn in een andere dan de sportsector en dus "gevangen" worden door een andere, beleidssector dan het sportbeleid. Toch kunnen deze actoren duidelijke sociale sportinitiatieven ontwikkelen. Dit kan projectmatig of via een deel- of nevenwerking. Dat wordt verder in dit verslag geoperationaliseerd.

Figuur 9 Situering sociale sportinitiatieven (SSI's) in een ruimere context – relatie tot verwante initiatieven (Redig, 2020)

SSI's situeren zich vaak in een overlapping van het sportbeleid met meer sectoren. De voorbeelden in het schema zijn:

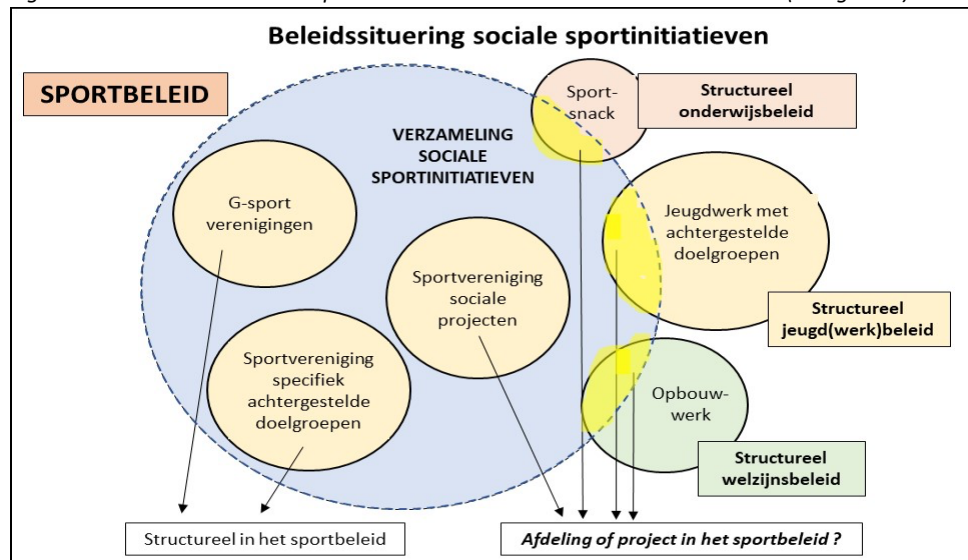
- Sportsnack als illustratie van naschoolse sport, situeert zich duidelijk in de onderwijssector maar evenzo een stuk expliciet sociaal sportinitiatief¹¹. Ook het begrip *brede school* (waar is dat gebleven?) dient in deze context vermeld;
- SSI's van lokale of bovenlokale jeugdwerkspelers: verankerd binnen het jeugd(werk)beleid, maar ook duidelijk aanwezig op het sportterrein;
- Dito voor bv. welzijns-, gezondheidsinstellingen, opbouwwerk enz.

Onderstaand schema illustreert deze overlappingen en zeker ook veelkantige¹² wijze waarop sociale sportinitiatieven worden benaderd.

¹¹ Zie hieromtrent ook <https://www.sport.vlaanderen/sportactiviteiten/voor-elke-leeftijd-wat/sport-na-school/> en <https://www.opgroeien.be/boa/over>

¹² Hier wordt vaak het begrip *hybride* gebruikt. Hybride betekent een kruising van twee soorten. Sociale sportinitiatieven zijn vaak meer dan hybride, ze enten zich ook op drie, vier en meer andere beleidssegmenten.

Figuur 10 Situëren van de overlap van SSI's tussen verschillende beleidssectoren (Redig 2021)

Dit alles maakte het noodzakelijk om in dit onderzoek te vertrekken van een aantal gedeelde referentiekaders, die vooral moeten dienen om SSI's een duidelijke en ook aanvaarde plaats en inhoud te geven.

Dit werd het eerste deel van dit vooronderzoek en mondde uit in een werkdefinitie.

Op weg naar een werkdefinitie

Plaats in het vooronderzoek: eerste onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag 1

Hoe de SSI's meer accuraat beschrijven en hun potenties in beeld brengen, zodat ze beter (h)erkenbaar en meer geapprecieerd worden?

De eerste onderzoeksvraag zoekt naar een antwoord waardoor de SSI's duidelijk(er) her- en erkenbaar worden in de Vlaamse en lokale context, zeker – maar niet alleen – gerelateerd aan het sportbeleid. Getrouw aan de methodologische keuzes voor dit onderzoek, werd deze zoektocht het eerste deel van de iteratieve (= elkaar beïnvloedende achtereenvolgende fasen) verkenning.

Het onderzoek legde de achtereenvolgende gespreksgroepen (klankbord, BIIND, focusgroepen) een aantal voorstellen tot referentiekaders voor: ter discussie, verfijning en optimale vertaling van wat wenselijk werd geacht. Daarbij was een consensus niet noodzakelijk (maar mocht wel). Wel stonden de meningen en vooral de argumenten daarbij centraal.

In elke fase werden de voorgestelde referenties (zie verder) verfijnd en ze groeiden naar een in heel grote mate gedeeld kader van definities en kaders.

De volgende onderdelen geven weer waarover er in de klank- en focusgroepen, de toetsingen en de interviews werd gedebatteerd en hoe bepaalde aspecten werden aangepakt, genuanceerd of scherper gesteld. In verschillende stappen licht dit verslag toe hoe een begrippenkader groeide door het in verschillende onderdelen ter discussie te stellen. Het werd zo letterlijk werk in uitvoering.

Een Vlaams en lokaal beleidskader als basisreferenties

In eerste instantie, een beetje als een groot “decor” voor verdere discussies en verkenningen, werd een algemeen beleidskader geschetst. Dit kader maakte een combinatie van

- Een voorstelling hoe het overheidsbeleid naar sport kan worden geanalyseerd en de onderdelen aan elkaar klinken (*as is*);
- De plaatsing van SSI's daarin, met een aantal duidelijkheden en tegelijkertijd ook vragen en linken naar andere beleidssectoren. Daarbij werd rekening gehouden met de eerder ontwikkelde noties rond doelstellingen, specifieke opdrachten enz.

Het sportbeleid van de Vlaamse en lokale overheden werd als volgt geanalyseerd:

- Er is de gekende en ook wel hanteerbare scheiding tussen topsport en sport-voor-allen. Deze deling is zeker niet absoluut;
- Er zijn heel wat grijze zones tussen de absoluut en totaal geprofessionaliseerde topsport en de liefhebberscircuits;
- Er zijn de ingrijpende verschillen tussen de verschillende sportdisciplines, waarbij sommige sporten een erg brede topsportlaag hebben (bv. voetbal), andere sterk rond de olympische kalender zijn georganiseerd en andere die amper tot geen professionele (beroepsmatige) top kennen;
- De economische realiteit kan ook sterk verschillen, waarbij bv. sponsoring soms heel diep is doorgedrongen op quasi alle niveaus en soms helemaal afwezig of marginaal aanwezig is.
- Ook de term *sport-voor-allen* kan niet zomaar eenduidig worden beschreven:
  - Deze term dateert al van decennia terug en legt klemtonen op o.a. de laagdrempeligheid, de relatieve of afwezige competitiviteit, het niveau van beheersing en fysieke excellentie enz.;

- Ook de organisatievormen kunnen sterk verschillen. Er zijn zeker wat men in de sportsector wel eens claimt als *sportclubs* (eigenlijk eerder klassieke sociaal-culturele structuren met sportspecialisme) en dan vele variaties in methode, van totaal open en amper gestructureerd tot brede bewegingen, sportwerking als zijtak van andere activiteiten, occasionele beoefening enz. Ook Buurtsport (oorspronkelijk buurtvoetbal en dan buurtbal) hoort hier thuis, met het accent op de fysieke nabijheid om informeel te sporten;
- Hieronder, als basisstroom, werkt zeker een doelstelling die sporten en bewegen wil promoten bij zoveel mogelijk mensen en daaromtrent duurzame en diverse structuren wil bieden.

Toch biedt deze tweedeling een werkbare rubricering, zeker omdat de relaties tot het overheidsbeleid voor beide helemaal anders zijn, vooral door de sociaaleconomische¹³ en de sociaaljuridische¹⁴ verschillen.

In relatie tot de SSI's moet worden beklemtoond dat ook een (beperkt) aantal topsportstructuren duidelijk inzet op overheersend sociale projecten, o.a. via enkele topvoetbalclubs.

Sport-voor-allenbeleid in twee dialogerende dimensies

Een basisbeleid voor basisvoorzieningen

Sport Vlaanderen en zowat elk lokaal bestuur zetten in op een sport-voor-allenbeleid. Dit beleid draagt in essentie een heel brede doelstelling: het creëren van een basispakket aan kansen op actieve sportbeoefening en bewegingsmogelijkheden en dit voor zoveel mogelijk actief sporten en bewegen. Deze benadering voorziet een divers aantal voorzieningen, instrumenten om dit te verwezenlijken. Ze maakt daarbij niet meteen onderscheid naar diverse doelgroepen, met uitzondering voor sommige leeftijdsgroepen (jeugdsport, ouderensport). Deze beleidsvariant betracht een *substratum* van mogelijkheden. Ze wil sterk faciliteren (gemakkelijker maken) en duurzaam, voorspelbaar kansen bieden.

23

Dit basisbeleid als beleidscluster beoogt duidelijk een democratisering van zoveel mogelijk sportieve praktijken.

Het gemeentelijk sportbeleid biedt daarvoor een lange lijst van voorbeelden, te herleiden tot o.a. de subsidie en dienstverlening aan de sportverenigingen, het beschikbaar maken van sportinfrastructuur (in- en outdoor), het zelf organiseren van campagnes tot en met sportkampen en eigen programma's (bv. buurtsport).

Ook Sport Vlaanderen kent in deze context een rijk verleden, dat vooral in de jaren zeventig furore maakte (lokale sportpromotoren) en verder een oneindige reeks van centraal (centralistisch) geleide campagnes waarbij de lokale besturen (de sportdiensten) vooral uitvoerder waren. Ook op het Vlaamse niveau werd met overtuiging in deze beleidstak geïnvesteerd, o.a. door de gespreide infrastructuur (de zgn. *Blosodomeinen*), een breed en rijk aanbod van eigen kampen (*de Blosokampen*¹⁵) en topevenementen zoals De Gordel, themacampagnes e.a.

¹³ In het topsportbeleid is de middenstroom zowel vanuit overheden als vanuit het bedrijfsleven vele malen groter en in verhouding tot de meerderheid van lokale verenigingen niet te vergelijken

¹⁴ Sociaaljuridisch: de overgrote meerderheid van lokale sportverenigingen is volledig vrijwilligersgedragen. In de overgang naar semi- en totale professionalisering neemt het aantal beroepskrachten, zowel sporters en hun sportieve en organisatorische omkadering toe. Er bestaan systemen die deze tussenruimte trachten te vullen (vrijwilligersvergoeding en de – momenteel afgeschafte – bijklusregeling)

¹⁵ Het is opmerkelijk dat het Bloso (sinds eerste staatshervorming, 1970) tot op vandaag (Sport Vlaanderen) vanuit de Vlaamse overheid eigen kampen voor kinderen en jongeren organiseert. Dit zou in de nabije domeinen zoals jeugd en cultuur onmogelijk zijn en ook absoluut niet worden aanvaard door de particuliere spelers. Met de organisatie van eigen overheidskampen vertoont Sport Vlaanderen nog kenmerken van een meer centralistisch overheidsbeleid. Dit doet niets af van de kwaliteiten en succes van dit aanbod

Vanaf 2016 wijzigde de context van het Vlaamse sportbeleid ingrijpend. Zowel het decreet lokaal sportbeleid als het geheel van het provinciaal sportbeleid verdwenen. Op een nogal brutale en doortastende wijze.

Qua lokaal sportbeleid werden de middelen (ongeveer 20 miljoen euro) grotendeels toegevoegd aan de reguliere financiering van de gemeentebesturen. Naast de financiële impact werd daardoor ook een einde gesteld aan de structurele en sturende relatie tussen het Vlaamse en het lokale sportbeleid. En juist daarin zaten nogal wat sociaal corrigerende aandachtspunten. Tegelijkertijd verdampte het gemeentelijk sportbeleidsplan, met de communicatieve en politieke aandachtspunten daaraan verbonden. Dit leidde niet automatisch naar het drastisch of ingrijpend verdwijnen van deze aspecten¹⁶. Wel tot een veel losser tot onbestaand beleidskader waarin lokale en Vlaamse overheden elkaar zouden vinden.

De castratie van het provinciale sportbeleid vormde ook veel meer dan een rimpeling. De provincies¹⁷ moesten meteen hun sportbeleidsinspanningen opschorten¹⁸, met ten hoogste het behoud van sommige infrastructuren en de uitleenfaciliteiten. Maar alle begeleidende en inspirerende activiteiten verdampten. Een groot deel¹⁹ daarvan werd overgenomen door Sport Vlaanderen, enkele opdrachten werden door lokale spelers verdergezet.

In tegenstelling tot de nabije sectoren jeugdwerk en cultuur, is er nog geen regelgeving voor het bovenlokale sportbeleid actief. Wel wijzigde Sport Vlaanderen zijn gedeconcentreerde structuren van provinciaal naar regionaal. Ondertussen vorderen de plannen van de Vlaamse regering om een Vlaanderen van een beperkt aantal regio's te creëren. Dit zal zeker ook een significantie voor het sportbeleid hebben.

24

Een aanvullende en corrigerende tweede beleidslijn

Hoewel deze eerste beleidslijn algemeen en ook wel goed uitgebouwd aanwezig is, bleek snel een deficit in de sportparticipatie voor bepaalde mensen, groepen, gemeenschappen (categorieën). Alle onderzoeken bewezen systematische *onderscores* in de betrokkenheid van bepaalde doelgroepen bij het algemene basisaanbod (eerste beleidslijn). Deze mensen en groepen vinden veel minder dan gemiddeld mag worden verwacht hun weg naar deze voorzieningen (bv. veel minder lidmaatschappen van verenigingen, gebruik van infrastructuur, herkenbare aanwezigheid van trainers en bestuursleden enz.). Deze *onderscores* zijn velerlei en worden steeds opnieuw door zowat alle onderzoeken bevestigd. Ze worden als structureel bestempeld (o.a. voor armoede en racisme²⁰). Deze vaststellingen zijn zeker niet nieuw en konden ook al eerder op een bijzondere aandacht rekenen. In vroegere (decreet lokaal sportbeleid) en huidige decreten kregen en krijgen deze aspecten ook enige aandacht via gerichte stimuli.

Nogal wat overheden kozen daarom voor een **tweede, aanvullende beleidslijn**. Deze richt(te) zich heel expliciet op het wegwerken van deze uitsluitingsmechanismen. Specifieke maatregelen zouden deze o.a. participatiedrempels moeten wegwerken en zo de toegankelijkheid van de eerste beleidslijn mogelijk maken. Deze beleidsinspanningen kunnen gezamenlijk worden beschreven als sociaal corrigerend, remediërend en agerend tegen systematisch of occasionele achterstelling of uitsluiting.

---

¹⁶ Een degelijke evaluatie is niet gepland – zie ook discussies daaromtrent binnen de SARC

¹⁷ Voor de VGC geldt het decreet lokaal sportbeleid nog steeds

¹⁸ Er is tot op heden geen enkele ernstige evaluatie gemaakt van de effecten van het verdwijnen van zowel het decreet gemeentelijk sportbeleid als het plots opschorten van alle provinciale inspanningen

¹⁹ Zie hiervoor <https://www.sport.vlaanderen/nieuws/transitie-provinciale-sportbevoegdheden> en ook <https://www.vlaamssportfederatie.be/faq/hoe-zit-het-met-de-provincies-en-sport>

²⁰ Op het moment dat dit eindrapport werd geschreven liep er op Canvas de reeks FC United, waarin heel wat sporters – van topniveau in de voetbalwereld – getuigden hoe ze systematisch met racisme werden en worden geconfronteerd

Op deze tweede, aanvullende beleidslijn kunnen er al heel wat initiatieven geplaatst worden (zie ook verder schema).

In deze context moet ook het begrip *mainstreaming* worden gedefinieerd. Voor nogal wat beleidsmakers is het uiteindelijke doel om een tweede, corrigerende en aanvullende beleidslijn, zo snel mogelijk te verlaten door ze overbodig te maken. Het ideaal is dat de bijzondere aandacht voor deficits strikt tijdelijk moet zijn, omdat de oorzaken ervan in het eerste beleidsspoor worden opgenomen (zie ook verder bij inclusie). Anderzijds wordt het idealiseren van mainstreaming soms een alibi om bijzondere aandacht voor bv. achterstelling en uitsluiting af te bouwen. Mainstreaming veroorzaakt zo een paradox: een goed beleid maakt dat er geen nood meer aan bv. sociale correcties is. Dus de bijzondere maatregelen verdwijnen, maar tegelijkertijd ook de alertheid hoe het probleem zich verder ontwikkelt, vaak verder woekert zonder aparte aandacht. De maatschappelijke ontwikkelingen omtrent bv. armoede en racisme, maar ook deze voor gendervragen e.a. bewijzen dat zelfs met heel expliciete en zware inspanningen (o.a. wetgeving, quota enz.) een mainstreaming nog lang niet aan de orde blijkt. Soms lijkt het of de oproep tot mainstreaming het expliciteren van gevoelige maatschappelijke tekorten verdoezelt of miskent.

Discriminatie en apartheid?

Het moge duidelijk zijn dat een specifieke, corrigerende aanpak bepaalde mensen, groepen en gemeenschappen in een vorm van *apartheid* brengt... en dit begrip draagt niet meteen de meest positieve kenmerken. Toch mag men de brede aanwezigheid van discrimineren als mechanisme niet ontkennen: discrimineren is een algemeen verspreid en zelfs ingeburgerde aanpak in zowat alle maatschappelijke geledingen; en is *as such* niet meteen negatief of positief. Dit wordt door de context en de achterliggende beleidsanalyse en -doelen bepaald.

25

Discrimineren betekent gewoon *een onderscheid maken*. Niet meer, niet minder. En het is vanzelfsprekend dat onze samenleving een onderscheid maakt, naar bv. leeftijd, geslacht, woonplaats, mate van intelligentie of fysieke mogelijkheden. Soms is dat onderscheid formeel, zelfs wettelijk (meerderjarigheid, stemrecht, schoolplicht, rijbewijzen, bankrekeningen enz.). Soms is dat heel gebruikelijk (jeugd, ouderen, mensen met beperkingen...). En zolang de effecten van deze discriminatie of apartheid door de meeste betrokkenen, niet in het minst diegenen die er het onderwerp van uitmaken, als positief, nodig en zelfs noodzakelijk worden ervaren, is er meestal geen probleem. Niemand betwijfelt dat jonge kinderen of heel bejaarde mensen toch wel anders moeten worden benaderd. Quasi niemand²¹ stelt in vraag dat mensen met een ernstige mentale, fysieke of sensorische beperking wel bijzondere maatregelen nodig hebben. Bij andere vormen van discriminatie ligt het al wat gevoeliger, bv. naar gender, naar minder zichtbare mentale problemen (psychiatrie, burn out...). En soms staat een aparte behandeling helemaal in het centrum van de maatschappelijke discussie, bv. de omgang met genderdysforie²². Er zijn ook heel duidelijke wetten die bepaalde vormen van discriminatie strafbaar maken, bv. op basis van afkomst of geloof enz.

Nog specifiek binnen het sportbeleid geldt ook nog het Cultuurpact, dat discriminatie op basis van ideologische of filosofische aanhorigheid niet toelaat.

---

²¹ Er is een hard line *inclusieclub*: die ontkent de noodzaak van verbijzondering en wil afstand doen van elke vorm van verbijzondering. Iedereen moet overal en altijd volwaardig kunnen *meedoen*. De Franse filosoof J. Rancière betoogt dat het mogelijk moet zijn om elke vorm van hiërarchie (ook in competenties) tussen mensen te vermijden. Daarbij beklemtoont hij dat sommige kwaliteiten bij mensen totaal over- en andere totaal onderbelicht blijven – en dat daardoor ongelijkheid blijft bestaan. Onder elke ongelijkheid schuilt altijd een gelijkheid – ze moet wel zichtbaar worden

²² Genderdysforie is de verzamelterm voor gevoelens van onbehagen gekoppeld de genderidentiteit waarmee men werd geboren. Dit gevoel van onbehagen kan leiden naar transgender of transseksualiteit

De bijzondere dynamiek tussen de twee beleidslijnen

Hoewel de tweedeling van deze beleidslijnen zonder enige moeite zo vanuit de beleidspraktijk kan worden beschreven, is deze visie niet vanzelfsprekend. Het is daarom belangrijk om de relatie tussen beide lijnen heel helder te duiden en te beschrijven.

Daarvoor kunnen de volgende aspecten worden besproken:

Elke discriminatie is gevaarlijk

Het ongelijk behandelen van mensen of groepen staat in grote spanning tot ons gevoel van rechtvaardigheid; onze maatschappij koketteert met gelijkheid. Anderzijds doen we vaak niet anders dan discrimineren, met het oog op verbetering. Dit kan positieve discriminatie worden genoemd: als een grote meerderheid het ermee eens is dat een aparte behandeling positief is voor zowel de gediscrimineerden als voor de samenleving.

Anderzijds blijft het nodig om alert toe te kijken dat discriminatie toch geen negatieve effecten oplevert, bv. door bepaalde mensen als kneusje of slap of slachtoffer te duiden. Vaak gebeurt dit met de beste bedoelingen maar zijn de effecten dan ongewenst negatief. Vandaar de duidelijke oppositie van bv. *zelforganisaties* tegen initiatieven die *voor* hen en niet *door* hen worden genomen.

Tegelijkertijd moet virulent worden opgetreden tegen negatieve discriminatie, want dit staat synoniem voor uitsluiting en achterstelling. Discriminatie is negatief als daardoor de mensen en groepen die het onderwerp ervan uitmaken gekwetst worden en minder kansen krijgen tot een volwaardige maatschappelijke participatie. Het kwetsen van de negatief gediscrimineerde groepen maakt hen uiterst kwetsbaar (het ontstaan van een vicieuze cirkel). Dit kan leiden naar vormen van radicalisering, zowel gewelddadig en extern gericht als eerder intern (zelfdestructie, zich terugtrekken). Mensen en groepen keren zich soms helemaal af van de samenleving. Iedereen kent de tragische gevolgen. Ondanks de ethische overtuigingen en zelfs wettelijke richtlijnen, blijft negatieve discriminatie ruim aanwezig in onze samenleving. Zoals al eerder gesteld is dit opvallend zo voor armoede (de duidelijke toename van het aantal mensen in extreme armoede en het aandeel dat onder of rond de armoedegrens moet leven) en racisme (cf. *FC United*).

Conditionele (on)gelijkheid

In deze context past het begrip *conditionele (on)gelijkheid*. Uiteraard zijn mensen en groepen gelijk, in al hun variaties. Ze dragen ethisch en wettelijk dezelfde rechten en plichten. Anderzijds blijken er grote verschillen in de voorwaarden, de condities, waarmee ze in de samenleving staan. Een deel daarvan kan als persoonskenmerken worden geduid. Soms kunnen persoonskenmerken zo bepalend zijn dat ze de maatschappelijke participatie (deelnemen en -hebben) aan de samenleving sterk bemoeilijken. Dit kan gaan over mentale, fysieke, sensorische, karakteriële enz. aspecten van een mens.

Ook de omgevingsvoorwaarden, bv. de omstandigheden waarin men opgroeit, de afkomst, de culturele gebruiken, de fysieke kenmerken (bv. huidskleur) tot en met de achternamen²³ enz. kunnen/zullen sterke hinderpalen vormen tot een volwaardige toegang tot het maatschappelijk aanbod.

Mensen en groepen in een conditionele achterstand, dus een ongelijkheid qua voorwaarden, kunnen een extra steun gebruiken, om hen daardoor en hopelijk met gelijke kansen aan de start te brengen. De verbijzondering betekent hier hulp bieden om de achterstand goed te maken.

---

²³ Illustraties hiervan vindt men in de vele onderzoeken die de negatieve relatie bewijzen tussen familienaam, huidskleur en etnische afkomst en bv. de toegang tot de huurmarkt, bij sollicitaties. E.a.

Het omgekeerde werkt ook: er zijn zeker mensen en groepen wiens conditionele ongelijkheid juist positief werkt. Dit wordt wel eens uitgedrukt als een groot *sociaal kapitaal*²⁴, dat men als mens of groep in een vorm van rugzakje meekrijgt, op weg naar de toekomst. Veel sociaal kapitaal vergemakkelijkt de toegang tot tal van hoog gewaarde circuits en vermindert drastisch hinderpalen. Zo ontstaat kansrijkdom.

Een verbijzondering mag geen routine worden

Hoewel het verbijzonderen van mensen en groepen heel veel gebeurt, met vele positieve doelen en effecten, moet elke vorm van positieve discriminatie regelmatig kritisch worden bevraagd. Idealiter is elke positieve discriminatie tijdelijk... want de bestrijding van uitsluiting en achterstelling zou hieraan moeten verhelpen. Toch blijkt duidelijk dat sommige vormen van negatieve discriminatie en dus het antwoord van positieve discriminatie amper tot niet verhelpen. De vicieuze cirkel wordt dan niet doorbroken, de negatieve discriminatie blijft werkzaam. Er zijn perfide maatschappelijke processen die steeds opnieuw negatief discrimineren. Dat blijkt bv. uit de generatiearmoede en de koppige aanwezigheid van racisme, ook al zijn sommige mensen met een etnisch-diverse afkomst al generaties lang een “voorbeeldig geïntegreerd” lid van de samenleving.

Toch past het om systemen van positieve discriminatie steeds opnieuw ter discussie te stellen en er steeds opnieuw een bewuste keuze van te maken. Als positieve discriminatie routine wordt, dan kan het maatschappelijk draagvlak verdwijnen.

De mobiliteit tussen beide beleidslijnen moet worden geaccentueerd

Bovenstaande redeneringen maken duidelijk dat de relatie tussen de eerste beleidslijn (basisvoorzieningen) en de tweede (corrigerend, verbijzonderend) heel beweeglijk moet zijn en blijven. De doelstelling blijft, ook al klinkt ze etherisch en uiterst theoretisch, om de corrigerende lijn overbodig te maken. Tegelijkertijd tonen ervaringen en actuele praktijken, dat de corrigerende aanpak, dus de positieve discriminatie, vaak noodzakelijk blijkt. Maar zeker niet altijd.

27

Het is zeker zo dat mensen en groepen in achterstelling zich emanciperen en terug hun aansluiting vinden bij de eerste beleidslijn. Het slachtoffer zijn van negatieve discriminatie kan echt wel tijdelijk zijn, door de veerkracht van de betrokken mensen en groepen, door het veranderen van sociaal-culturele omstandigheden enz.

Het is tegelijk zo dat er mensen en groepen zijn die niet of onvoldoende hun toegang vinden tot wat in de eerste beleidslijn wordt aangeboden, in een moeilijk doorbreekbare reproductie.

Tussen het individuele en structurele schuldmodel

Het debat over o.a. positieve discriminatie speelt zich af tussen twee tegengestelde maatschappelijke verklaringen. Enerzijds het individuele, anderzijds het maatschappelijke of structurele “schuldmodel”. Als men zoekt naar de oorzaak, dan zullen sommigen vooral de nadruk leggen op de individuele verantwoordelijkheid van mensen (bij uitbreiding groepen). In deze verklaring nemen mensen in achterstelling zelf onvoldoende verantwoordelijkheid en gaan ze niet genoeg in op de vele kansen die hen worden geboden. Door teveel positieve discriminatie bereikt men het tegengestelde: deze mensen nestelen zich in een slachtofferrol, ze koesteren in wat dan *bepampering*²⁵ wordt genoemd.

Andere stemmen beklemtonen de maatschappelijke systemen die steeds opnieuw achterstelling en negatieve discriminatie veroorzaken. Daardoor krijgen mensen, vaak vanaf de geboorte, veel te weinig

---

²⁴ Zie hiervoor o.a. Merton, Bourdieu, Coleman en zeker ook (qua maatschappelijke vertaling) Putnam

²⁵ *Be- of verpampering* is een schampere interpretatie van een benadering/beleid dat een fenomeen/probleem op een te zachte en dus ineffectieve wijze benadert. Een te zachte heemeester maakt immers etterende wonden, geneest niet. Dit begrip wordt vaak gebruikt om zgn. *gunstmaatregelen* of vormen van *positieve discriminatie* te ridiculiseren

kansen om volwaardig te kunnen meespelen. Ook al doen ze veel moeite, het helpt niet. En zelfs de uitdrukking *moeite doen*, wordt negatief beklemdoond door de omgeving.

Figuur 11 Verklaringsmodellen voor maatschappelijke ongelijkheid en achterstelling (Redig, 2021, naar J. Vranken²⁶ e.a.)

De tegenstelling tussen beide verklaringsmodellen is extreem voorgesteld. Wellicht ligt een verklaring, uiteraard geval per geval verschillend, ergens tussen beide extremen. Toch zullen SSI's zich eerder terugvinden in de richting van het maatschappelijk schuldmodel. Daarin poneren SSI's een groot stuk van hun identiteit.

De aanwezigheid van andere beleidssectoren

SSI's situeren *as is* in een beleidscontext, maakt meteen duidelijk dat er naast het sportbeleid, nog heel wat andere beleidssegmenten een daadwerkelijke betrokkenheid hebben. Heel vaak vonden SSI's in deze andere sectoren hun oorsprong en zijn ze schatplichtig aan het referentiekader van de oorsprong. Dit kan sterk verschillen van een sportomgeving. Deze SSI's kozen voor een actieve sport- en bewegingsaanpak, omdat hun eigen sector daartoe aanzette. Ze betraden *de sport*, maar vanuit heel diverse inspiraties.

28

De praktijk geeft aan dat de volgende sectoren heel duidelijk SSI's genereerden. De meest relevante worden even gesitueerd.

Het jeugdwerk

Het Vlaamse jeugdwerk biedt een heel breed en actief aanbod van uiteenlopende praktijken. Jeugdwerk betekent hier een gemeenschappelijke identiteit, o.a. gebaseerd op een begrenzing tot jonge mensen (kinderen, tieners, jongeren), in grote overvloed geleid door jonge vrijwilligers, meestal erg breed en vooral procesgericht (eerder dan product), heel informeel en juist door de jonge begeleiders heel dicht bij de leefwereld van jonge mensen. Er zijn zo'n 5000 lokale jeugdwerkinitiatieven. Bij deze activiteiten worden vaak sportachtige, maar sterk speelse activiteiten geboden. Er is ook nogal wat overlap tussen jeugdwerk- en sportverenigingspubliek.

Een heel beperkt deel van het plaatselijk jeugdwerk (misschien 2% van het totale aantal) richt zich heel specifiek op achtergestelde groepen en ontwikkelde zich ook met beroepskrachten²⁷. Het doelpubliek van deze specifieke werkingen is vaak etnisch-cultureel divers. In heel wat van deze professionele jeugdwerkpraktijken kreeg de sport, ook in zijn competitieve vorm, veel aandacht. Daardoor ontstonden structurele, duurzame bij/nevenwerkingen die zich heel duidelijk als een SSI profileerden.

²⁶ Socioloog (emeritus prof. UA) Jan Vranken (e.a.) ontwikkelde een iets complexer model waarin enerzijds het onderscheid wordt gemaakt tussen "schuld = intern" en "ongeval=extern" en anderzijds tussen "individu" en "maatschappij". Zo ontstaan er vier verklaringsmodellen: individueel schuldmodel, maatschappelijk schuldmodel, individueel ongeval-model en maatschappelijk ongeval-model. Het schema in dit rapport is een vereenvoudiging tot het schuldaspect

²⁷ In het plaatselijke jeugdwerk (ongeveer 5000 verenigingen/initiatieven) zijn beroepskrachten beperkt tot (vooral) jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare groepen en (in mindere mate) bovenlokale jeugdhuisen. Het personeel van gemeenten (jeugddiensten) wordt hier niet bijgerekend, vermits dit ambtenaren en meestal geen jeugdwerkers zijn

Welzijn, zorg, gezondheid

Een welzijnsbenadering stelt regelmatig vast dat hun doelpubliek behoefte heeft om zich in de vrijetijd te organiseren, zeker ook via sport²⁸. Daarnaast bieden sporten en bewegen (in de grote diversiteit van benaderingen) het voordeel dat zich andere talenten en geestingen kunnen uiten. Voorbeelden:

- Vanuit het buurtopbouwwerk blijkt sport een bijzonder geschikte activiteit om mensen plezierig bijeen te brengen. Sport vormt vaak een dragend element in hun benadering, zoals ook andere vormen van vrijetijdsbesteding (cultureel, culinair, uitstappen, cursussen enz.). Dit kan aanleiding geven tot SSI's die zich duurzaam ontwikkelden;
- Vanuit bv. de OCMW-werking (of het huidige gemeentelijk sociaal beleid) kunnen initiatieven ontstaan die zich als SSI profileren. In sommige gevallen projectmatig, in andere duurzaam;
- Het maatschappelijk opbouwwerk, sinds decennia geënt in het welzijnsbeleid²⁹, kiest in sommige lokale settings ook voor een sportieve of bewegingsgerichte benadering. Het kan hier gaan over soms heel basale vaardigheden zoals leren fietsen, zwemmen en fitness;
- Bepaalde welzijns- en gezondheidsinstellingen kiezen voor een duurzaam sportaanbod dat zich soms duidelijk als SSI ontwikkelt;
- Het werken met nieuwkomers, waarbij sport de veeltaligheid overstijgt door de gezamenlijke sporttaal. Via sport kunnen deze mensen ook gemakkelijker aansluiting vinden bij bestaande voorzieningen;
- De *daklozen*, beter benoemd als experts overleven, vonden ook al eerder hun weg naar georganiseerde en gestructureerde sportbeoefening. Hieromtrent werden al nationale en zelfs internationale circuits uitgebouwd;
- De gedetineerden (en geïnterneerden) krijgen ook al decennia via de Rode Antraciet kansen op actieve sport (en cultuur) beleving.

29

Scholen, onderwijs

Ook vanuit scholen ontstonden sportverenigingen. Historisch³⁰ is dit aantal opvallend, ook tot op vandaag. Anderzijds kunnen scholen, soms in hun extra-curriculum, zich sterk op sport richten. Zeker als er vele leerlingen zijn die niet zomaar aansluiting vinden bij de omringende verenigingen. Occasioneel zijn hier SSI's ontstaan.

Inclusie: tussen erbare doelstelling en mythe?

De begrippen uitsluiting, achterstelling, kwetsbaarheid, positieve discriminatie/actie enz. staan in regelrechte spanning tussen de beleidsdoelstelling inclusie: zoveel mogelijk mensen, liefst iedereen *inluiten*, dus volwaardig te laten genieten van wat de samenleving aan kansen biedt.

De beleidsdoelstelling inclusie verhoudt zich in spanning tot exclusie... dus ook tot bv. positieve discriminatie. Sommige actoren interpreteren inclusie als het vermijden van zoveel mogelijk vormen van verbijzondering, want deze aanpak staat haaks op inclusie en vertraagt het proces daartoe. Het M-Decreet

---

²⁸ Illustraties daarvoor: 2 projecten die Sport Vlaanderen ondersteunde: met jeugdzorg: <http://www.isbvzw.be/688/collections/629> en met de drugshulpverlening-re-integratie <https://www.desleutel.be/verslaving/item/2956-de-rol-van-bewegen-en-sport-bij-het-behandelen-van-een-verslaving>, waaruit de SSI's XtraTime ontsproten zijn <https://xtratime.vlaanderen/faq-met-k2/over-ons-xtra-time-gent-k2>

²⁹ Tot aan de tweede staatshervorming (1980) behoorde het opbouwwerk tot het beleidsdomein cultuur. In 1983 werd het formeel overgedragen aan welzijn en stopte ook de offensieve en niet aan achterstelling gekoppelde benadering (en ook het accent op algemene maatschappelijke actie / het organiseren van een tegenbeweging. Dit gebeurde ook voor het jeugdinformatiewerk. In ruil werden jeugdkampen en speelpleinen naar "cultuur" overgedragen

³⁰ Nogal wat middelbare scholen, zeker de traditionele colleges, vormden sportploegen die vaak tot het topniveau (bv. basketbal) of het hogere amateurniveau doordrongen. Een aantal actuele sportclubs heeft ergens nog een verleden als schoolploeg

(ondertussen afgeschaft) dreef op deze overtuiging. Daarmee eindigden sommige vormen van Buitengewoon Onderwijs³¹. Dit voor vele betrokkenen tragische beleid mag als een ongewenst maar wel plausibel effect van een inclusie-mythe worden beschouwd.

Niemand kan zich tegen een doelstelling inclusie verzetten, op voorwaarde dat deze op genuanceerde wijze wordt ingevuld. Daarbij moet duidelijk zijn dat (1) het soms jarenlange verbijzondering vraagt alvorens de inclusie kan worden bereikt en/of (2) dat sommige categorieën voor een aantal aspecten zoals onderwijs, zorg, vrijetijdsbesteding, quasi altijd bijzondere en dus exclusieve voorwaarden zullen nodig hebben (bv. ernstige beperkingen van welke aard ook) en (3) dat er koppige uitsluitingsmechanisme zijn die blijkbaar steeds opnieuw achterstelling genereren, zeker m.b.t. armoede en racisme.

Voor sport-voor-allen naar sport-door-allen: opwaardering van de participatie

Participatie was een ander aspect dat in dit onderzoek systematisch aandacht vroeg en sterk werd beklemtoond, maar ook in de diepte commentaar kreeg.

Van bij aanvang werd het participatiemodel als continuüm tussen *deelnemen en deelhebben* gehanteerd. Dit model verruimt het begrip en beschouwt het participatie met een variabele invulling tussen twee uitersten. Het maakt deze dimensies duidelijk en ook relatief.

Er is zeker een verschil tussen *deelnemen* en *deelhebben*, qua mate van betrokkenheid, de intensiteit en de impact op zowel de participanten als de organisaties of activiteiten waaraan wordt geparticipeerd. In deze benadering wordt het *vrijwilligerswerk*, waarbij toch een verregaande mate van engagement wordt betoond, duidelijk als *deelhebben* beschouwd. Dit geldt in vergelijkbare mate ook voor bv. de beroepskrachten die toch tot deelhebbers mogen worden gerekend.

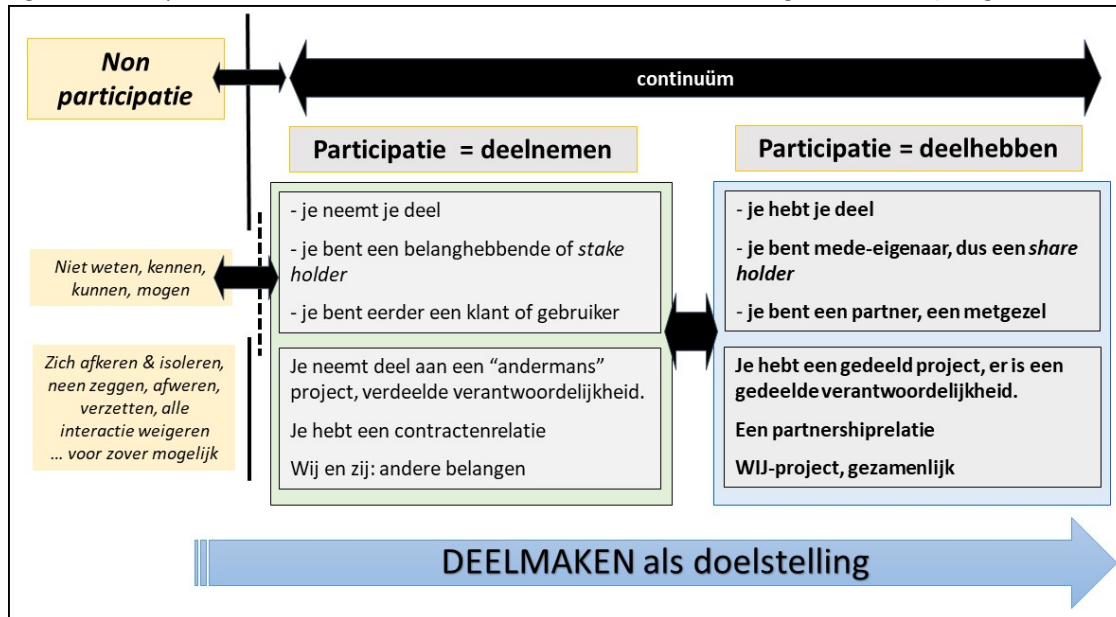
Het begrip *deelmaken* beschrijft het proces om mensen en groepen in het continuüm te brengen en, waar mogelijk maar zeker niet verplichtend, te laten opschuiven in het continuüm.

Bij *deelhebben* zijn er zeker nog verschillen in de actieradius ervan. Iemand kan in het continuüm opschuiven van heel bescheiden *deelnemen* tot intensief *deelhebben*, maar beperkt tot het initiatief waaraan/waarvoor wordt geparticipeerd. Dit *deelhebben* kan zich ook uitbreiden naar bredere engagementen, bv. in de buurt, in een bepaalde sector tot/met beleids- en politieke participatie.

---

³¹ De types 1 (lichte mentale achterstand) en 8 (leerstoornissen zoals dyslexie, dyscalculie en disorthografie) werden afgeschaft en het gros van de leerlingen werd georiënteerd naar de "gewone" scholen. Enkel de uitzonderlijk zware diagnoses kregen nog een verwijzing naar type Basisonderwijs. Autisme (en spectrum) werd ook als inclusief beschouwd, behalve ook hier de meest ernstige diagnose die, samen met zware gedragsproblemen naar een nieuw type 9 werden verwezen. Deze maatregel was desastreus, noch de scholen (leerkrachten, directies), noch de ouders (hoge verwachtingen van een *normale* aanpak maar vooral niet de betreffende kinderen vonden hierin verbetering. Wel verslechtering. Het M-decreet werd afgeschaft en mag (zal later) als een enorme pedagogisch flater worden geïnterpreteerd

Figuur 12 Participatie: continuüm tussen deelnemen en deelhebben – doelstelling “deelmaken” (Redig, 2003, 2020)

Deze benadering van participatie stimuleerde dit onderzoek om de benaming *sport-voor-allen* te wijzigen in *sport-door-allen*. Deze verandering is veel meer dan het veranderen van een voorzetsel. Het *voor* geeft de indruk dat dit aanbod wat top-down wordt aangeboden en beklemtoont vooral het *deelnemen*. Door dit te veranderen in *door*, wordt het idee van *deelhebbers* veel meer benadrukt.

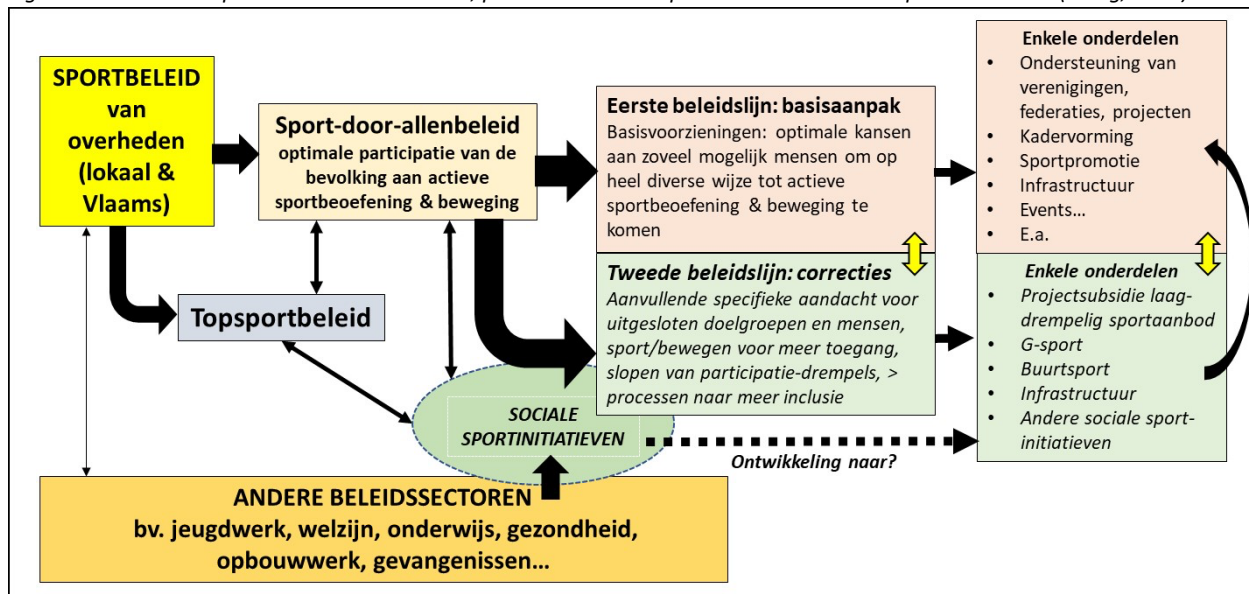
31

Een geïntegreerd beleidsschema

Onderstaand schema integreert alle eerder beschreven dimensies in één beleidsschema. Daarin staat het sportbeleid van overheden centraal, met de opdeling tussen topsport- en sport-door-allenbeleid. En binnen dit sport-door-allenbeleid de twee elkaar aanvullende en bepalende beleidslijnen: basisaanbod en corrigerende lijn.

Tevens geeft het illustraties, waarbij ook al duidelijk enkele SSI's hun plaats krijgen binnen de tweede beleidslijn. Zonder voorbij te gaan aan de inspanningen van sommige topsportspelers die heel expliciet inzetten op sociale doelstellingen en zich als SSI manifesteren. Maar de ovaal vorm waarin SSI's begrensd door een stippellijn geplaatst worden, geeft aan dat er nog heel wat SSI's zijn die momenteel geen plaats vinden, en/of gelinkt zijn aan andere sectoren dan het sportbeleid. De gestipte lijn geeft een mogelijke situering daarvan in het sportbeleid aan.

Figuur 13 Model van sportbeleid van overheden, plaats van sociale sportinitiatieven binnen sport-door-allen (Redig, 2020)

Bovenstaand schema beoogt een concept om sociale sportinitiatieven te situeren in een beleidsbenadering van het sportbeleid van overheden, zijnde de gemeentebesturen (en VGC) en de Vlaamse overheid.

Een werkdefinitie van sociale sportinitiatieven

Plaats in het onderzoek

Voorgaande punten behandelden de discussies en verduidelijkingen die nodig waren op weg naar een werkdefinitie om sociale sportinitiatieven onder één noemer te vatten. Deze werkdefinitie zou een antwoord moeten geven op de onderzoeksvraag 1, namelijk het verwoorden van de identiteit, met daarin ook de potenties, van de SSI's.

Het proces dat naar deze definitie leidde, o.a. weergegeven in voorgaande punten, startte met een eerste opslag (een proto-definitie) die als discussiestof aan de onderzoekdeelnemers werd voorgelegd. Deze aanpak werkte naar behoren. In elke fase van het onderzoek, tot en met de laatste Klankbordgroep, werd deze werkdefinitie nog bijgewerkt en naar een beter verwoording geschaafd. Dit eindverslag biedt geen plaats om de achtereenvolgende versies van definities (minstens 10 soms drastisch wijzigende verwoordingen) weer te geven.

De processen die deze wijzigende versies bepaalden, gingen vaak over begrippen, de volgorde van opbouw, het introduceren van kenmerken die voor SSI's toch als fundamenteel werden beschouwd.

Een (werk)definitie... en waarom?

Wat is een definitie?

Een definitie, zoals het woord verduidelijkt, stelt grenzen en formuleert een *finum*, een eindpunt. Daarin zit de belangrijkste betekenis: een goede definitie maakt zo duidelijk mogelijk wat erdoor gevat wordt (de buitengrenzen): wat er wel en ook wat er niet in thuis hoort.

Daarmee geeft een definitie ook een eigenheid, een identiteit: het creëert een duidelijk beeld, het geeft een *gezicht* dat op een groepsfoto duidelijk z'n eigenheid weergeeft. In relatie tot andere, zelfs heel nabije, identiteiten, maakt een definitie toch duidelijk waarin er verschillen zijn. Dit kan bv. bij een foto van de sportsector (als familie) duidelijk maken dat in dit geval de SSI's een verwante maar aparte werkvorm zijn.

Natuurlijk is een definitie niet zomaar voor iedereen aanvaardbaar. Het staat de initiatieven die zich wel sociaal positioneren, vrij om zich binnen of buiten de definitie te stellen (zie verder).

Weinig definities slagen erin om absolute grenzen te beschrijven; vaak duiken er grensgevallen op, waarbij bv. overlappingen met andere definities optreden. Een werkzame definitie herleidt deze grensgevallen tot een minimum en tracht ze te vermijden waar mogelijk.

Overheden en definities

Een definitie kan nodig zijn om identiteit en daaraan gekoppelde fierheid te creëren. Er zijn echter nog andere redenen om bepaalde fenomenen te definiëren, namelijk om toegang te vinden tot een overheidsbeleid. Als overheden zich voor een fenomeen willen interesseren, dan zullen ze snel de behoefte hebben om deze fenomenen zo te beschrijven, dat ze als een apart beleidsdoel of -actor duidelijk worden. Vanaf dat moment kunnen ze daarvoor ook specifieke, gerichte maatregelen enz. treffen.

Meestal vormt een definitie de beschrijving waaraan bepaalde initiatieven moeten voldoen om voor erkenning en steun in aanmerking te komen. In deze context is een definitie veel minder relatief, maar wordt ze absoluut om in de beleidsruimte te mogen binnenkomen.

Natuurlijk zal een definitie niet volstaan. Ze zal de basis vormen voor verdere concretisering in soms meer meetbare elementen, soms in de opsomming van een bepaalde *output* of *outcome*. In laatste instantie kunnen het bv. bij decreten de zgn. *uitvoeringsbesluiten* zijn, die fijnmazig de definitie zullen operationaliseren.

Werkdefinitie: werk in uitvoering

De definitie die in dit vooronderzoek groeide, moet in eerste instantie worden beschouwd als een werkdefinitie. Een werkdefinitie wil zichzelf relativeren tot een bepaalde fase in een nog verder lopend proces. Het is een tussenfase, waarrond weliswaar in dit geval een grote consensus groeide. Maar, ook gekoppeld aan de relativiteit van dit vooronderzoek, moet deze nog *interim-status* worden gerespecteerd.

Zo werd deze definitie nog te beperkt voorgelegd aan zowel een breder gamma van sportactoren als aan actoren in de nabije en vaak ook betrokken sectoren. Dit is nog werk voor later.

Momenteel beoogt dit antwoord op de onderzoeksvraag minstens de volgende doelen:

- Een werkbare en toch al wat gedragen definitie van wat een SSI is of kan zijn. Het biedt een goed beredeneerde bouwsteen, maar is zeker nog niet definitief *gebakken*;
- De discussie over deze werkdefinitie biedt het voordeel dat reflecties daarop wellicht nieuwe argumenten, visies enz. zullen aanbrengen en verduidelijken. Daarbij spelen vooral aard en kwaliteit van de argumenten en de link aan wie deze inbrengt.

De werkdefinitie sociale sportinitiatieven

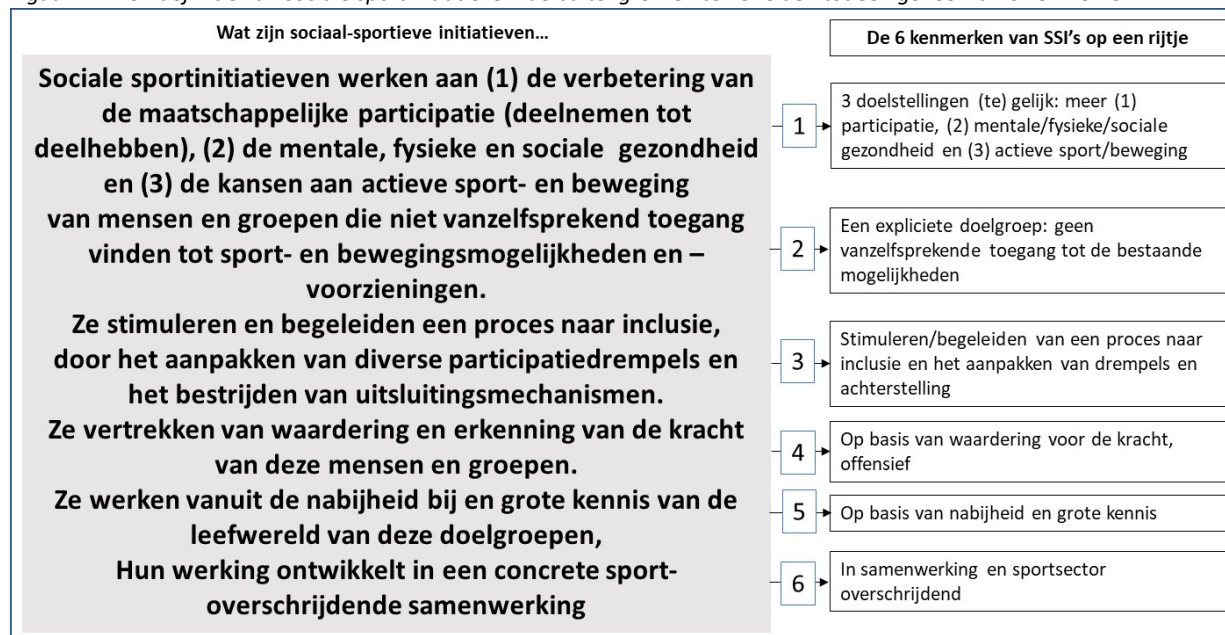
Herhalend...

Onderstaande definitie groeide op basis van eerste aanzet gedurende de maanden waarin dit onderzoek zich actief communicerend ontwikkelde. Daardoor werd de aanvankelijke definitie grondig aangepast in heel wat opeenvolgende versies. Deze versie, als eindvoorstel van dit onderzoek, werd gefinaliseerd in de Klankbordgroep van 18 mei jl. Het gaat over een bewuste keuze voor een interim-status maar met voldoende kracht en gewicht om als antwoord te dienen op de eerste onderzoeksvraag: de (h)erkenbaarheid van de sociale sportinitiatieven.

De definitie: kenmerken en buitengrenzen van de SSI's

De eindversie van de definitie (18/5/2021) luidt als volgt:

Figuur 14 Werkdefinitie van sociale sportinitiatieven: de buitengrenzen te herleiden tot een geheel van 6 kenmerken

Deze definitie is (*per definitie*) een gebalde, gecondenseerde verwoording. Elke element, verdeeld in 6 kenmerken, geeft in beperkte verwoordingen een boodschap.

Het is belangrijk om de zes kenmerken van deze werkdefinitie als één en samenhangend geheel te beschouwen, dus geen menukaart waaruit men kan kiezen, wel het geheel van kenmerken... of niet.

Elk element uit de werkdefinitie vraagt / vereist meer onderliggende uitleg. Die wordt hierop volgend gegeven.

Kenmerk 1: een pakket van drie doelstellingen

De definitie begint met het verwoorden van drie samenhangende doelstellingen, die zich niet hiërarchisch tot elkaar verhouden. Dit pakket werd al eerder in dit rapport beschreven, en vormt een gelijkwaardig maar samenhangend geheel. Zie ook eerder in dit rapport.

Kenmerk 2: een expliciete doelgroep

De doelgroep van SSI's kan steeds beschreven worden als mensen, groepen of gemeenschappen die zich algemeen maatschappelijk of specifiek i.v.m. sport in een situatie van conditionele achterstand bevinden. Deze achterstand kan het gevolg zijn van heel diverse oorzaken, die zowel kunnen gelinkt worden aan persoonskenmerken als qua sociaal-culturele en sociaaleconomische en de vele combinaties en gradaties daarin (zie ook eerder beschrijvingen in dit rapport, o.a. bij discriminatie).

Hoe dan ook worden deze doelgroepen geconfronteerd met moeilijkheden, drempels, om vanzelfsprekend en volwaardig deel te nemen (deel te hebben) aan wat zich in de eerste beleidslijn (het basisaanbod) aandient. Vaak is deze situatie ook veel breder dan enkel de sportparticipatie. Niet altijd. Dit betekent dat deze doelgroepen dikwijls in een gecumuleerde situatie van achterstand en achterstelling leven. Anderzijds zijn er ook doelgroepen van SSI's waarvoor de drempels heel sterk gefocust gelden voor de sportparticipatie.

35

De benaming van deze doelgroepen varieert en kan ook verwijzen naar het verklaringsmodel dat er achter schuilgaat (zie ook individueel versus maatschappelijk schuldmodel eerder in dit verslag).

Het is belangrijk om bij het gebruik van bv. de term *kansensgroepen*, deze *onkansen* steeds goed te onderzoeken en te bepalen in welke mate ze ruim of eerder eng gelden.

Kenmerk 3: een proces naar inclusie door aanpakken van hinderpalen

SSI's zetten altijd in op een proces... een voortschrijdende aanpak. Dit betekent dat niet altijd, zelfs eerder uitzonderlijk, de doelstellingen allemaal volledig worden behaald. In een succesvolle aanpak wordt er wel vooruitgang geboekt, op alle drie de doelstellingen.

Dit succes wordt maar behaald als de hinderpalen worden aangepakt: verminderd of opgelost (*het slechten van drempels*). SSI's weten dat de oorzaken van achterstelling en achterstand vaak diep geworteld zitten. Juist daarom zit een oplossing niet alleen in het sterker maken (emancipatie, empowerment) van de doelgroepen. Hier speelt zeker ook de aanpak van mechanismen die (vaak zichzelf herhalend) die oorzaak zijn. Dat maakt dat SSI's zich ook (soms, veel of eerder uitzonderlijk....) maatschappijkritisch zullen opstellen. Dit alles zijn stappen op weg naar meer inclusie, in verhouding tot wat mogelijk en zelfs optimaal wordt geacht.

Kenmerk 4: op basis van een offensieve, optimistische benadering

SSI's kiezen resoluut voor een offensieve, optimistische benadering. Offensief staat hier tegenover defensief. Offensief is dus niet vertrekken vanuit het bestrijden van een deficit, wel vooruit, bijna aanvallend de werkelijkheid benaderen, met veel hoop en enthousiasme. Dit betekent dat de aanpak van SSI's zich altijd baseert op het respect voor de kracht van hun doelgroepen. Ze geloven in de mogelijkheden om mensen, groepen, gemeenschappen te emanciperen, ze meer autonomie, zelfrespect en zelfwerkzaamheid te geven. De offensieve basis geeft ook altijd een optimistische kijk, met veel oog voor plezier, spel, amusement, zich goed voelen.

Offensief en optimistisch betekenen niet blind zijn voor de problemen. Integendeel, SSI's zijn ervan overtuigd dat er juist door deze benadering veel probleemoplossende effecten vrijkomen. Via SSI's komen verschillende vormen van zorg, verzorging, herstel, remediëring enz. beter beschikbaar en toegankelijk. Ze openen poorten naar het verwerven van competenties allerlei. Het positieve zelfbeeld waaraan SSI's werken groeit naar een mogelijkheid om ook secundair heel veel positieve doelstellingen te scoren, zowel persoonlijk en eerder psychisch, fysiek; ook maatschappelijk, in relaties tot anderen en de samenleving.

Kenmerk 5: nabijheid en kennis van de leefwereld

SSI's kunnen niet succesvol ageren als ze niet sterk verbonden zijn met (in sommige gevallen behoren tot) hun doelgroep(en). Dit kan maar door in de onmiddellijke nabijheid (op het veld) te werken. Enkel daardoor ontstaan vertrouwensrelaties, groeien inzichten in de complexiteit van sommige levensomstandigheden. Dit kenmerk is meer dan een methodisch onderdeel, het bepaalt ook de werkingscultuur van SSI's. Dit wijkt daardoor sterk af van wat gemeenzaam bij verenigingen hoort.

Kenmerk 6: samenwerking die sector-overschrijdend is

De scoop van SSI's, de aard en nabijheid van de doelgroep(en) leidt vanzelfsprekend naar een perspectief dat veel ruimer ligt dan de sportbeoefening (zie ook de drie doelstellingen). Zowel de soms erg precare toestand van het doelpubliek als de aard van uitdagingen, brengt SSI's onvermijdelijk in contact met actoren van andere beleidssectoren. Deze contacten kunnen heel divers van aard zijn, van occasioneel tot structureel, van vaak tot zeldzaam. Het kan gaan over de praktische zaken tot beleidsplannen. Maar het intersectorale zit in de essentie van de SSI's.

Samengevat: de betekenis van dit pakket van zes kenmerken in één definitie

Het gezamenlijke van deze zes kenmerken bepaalt wie de SSI's zijn: als ze zich in al deze kenmerken herkennen en deze ook expliciet tot hun identiteit benoemen, dan bevinden ze zich binnen de grenzen van deze definitie.

Dit heeft consequenties voor iedereen die van buitenaf naar deze SSI's kijkt. Ze moeten weten dat SSI's zich bewust binnen deze kenmerken plooiën en daarvoor ook (een groeiend) begrip en respect verwachten. Dit zal zeker zo zijn in de verhoudingen tot overheden. Zie daarvoor ook verder, bij de antwoorden op de tweede en derde onderzoeksvragen.

De variaties binnen een gemeenschappelijke identiteit

Ongeacht de belangrijkheid om een gezamenlijke identiteit te bepalen, zoals gebeurde in deze werkdefinitie, is de nood om onder deze gemeenschappelijk vlag ook een heel diverse lading kansen te geven.

Dit betekent heel concreet dat binnen de gedeelde identiteit er veel plaats blijft voor specifieke keuzes, specialismes enz. Op voorwaarde dat het pakket van zes kenmerken wordt gerespecteerd, kunnen er binnen de grenzen nog uiteenlopende praktijken en initiatieven hun plaats vinden.

Figuur 15 Variaties binnen de gedeelde identiteit van SSI's

Bovenstaande figuur geeft een aantal voorbeelden waarin SSI's, gevat door dezelfde definitie toch zeer sterk kunnen variëren:

- Methodische varianten: van competitief en sterk op fysieke ontwikkeling en beheersing van disciplines gericht tot zuiver recreatief en zonder veel fysieke of discipline-achtige eisen. Van sterk groepsvormend tot eerder individueel. Van krachtig clubleven tot heel los verband. Enz.;
- Variatie in doelgroepen, naar leeftijd, gender en allerlei andere persoonskenmerken, woonplaats, goesting enz.;
- Het accentueren van één specifieke doelstelling, bv. grote aandacht voor fysieke gezondheid... maar zonder de andere te veronachtzamen... en variaties met andere doelstellingen;
- Het werkingsniveau dat kan variëren van straat en buurt, tot Vlaams, Belgisch of internationaal;
- Tussen de keuze voor één sportdiscipline of juist breeduit proevend van heel diverse soorten sporten en bewegen;
- De wijze waarop SSI's zich structureel presenteren: van autonome werking, over een structurele neven/bijwerking van een ander initiatief tot/met zuiver occasioneel of projectmatig (wordt verder ook nog uitgewerkt).

37

De identiteit van een SSI samengevat

Uit dit vooronderzoek groeide een werkdefinitie die de SSI's beschrijft als dragers van een gemeenschappelijke identiteit die zich baseert op het samenspel van zes kenmerken. Dat zijn de buitengrenzen: binnen de definitie delen de SSI's een *common ground*. Ze staan op een gemeenschappelijke sokkel.

Tegelijkertijd biedt deze definitie veel mogelijkheden om te variëren, om zich nog specifiek te organiseren rond tal van variaties en in uiteenlopende varianten.

De beleidsverankering van sociale sportinitiatieven

Waarover gaat het?

Dit onderdeel geeft weer hoe in het onderzoek antwoorden werden gevonden op de tweede en derde onderzoeksvragen:

Onderzoeksvraag 2

Hoe meer en beter beleid, voor optimale ondersteuning van sociale sportinitiatieven door lokale en Vlaamse overheden?

Onderzoeksvraag 3

Hoe kunnen sportfederaties en landelijke initiatieven de sociale sportinitiatieven meer adequaat ondersteunen?

In de volgende punten wordt dus gezocht naar voorstellen om SSI's (met de eerder ontwikkelde definitie) optimaal met een aangepast beleid te benaderen.

Voorafgaand: geen vrijblijvende relatie met de overheden

De overheid als specifiek politiek-ambtelijk systeem

Elk particulier initiatief, in deze context de SSI's, dat een relatie wil aangaan met overheden moet zich ervan bewust zijn dat zo'n relatie – meestal gericht op steun – nooit vrijblijvend is. Overheden zijn specifieke maatschappelijke actoren, die met een eigen logica (voor sommigen onlogica...) werken. Ze zijn strak geregeld, gecontroleerd en gevat door een *eigen-aardige* politiek-ambtelijke structuur én cultuur.

38

Er zijn tal van grenzen aan de mogelijkheden van overheden om zich te *plooien* naar wat wordt verwacht. Deze grenzen zijn heel divers, maar ze worden vaak bepaald door zowel administratieve regels (wat mag wel/niet, procedures, controlemechanismen...) als politieke regels (meerderheid versus oppositie, de kracht van heersende ideologieën, de persoonlijke invulling van uitvoerende politici zoals schepenen, ministers...), de druk van media, de steekvlammen die de actualiteit soms plots verhitten enz. Al deze elementen vereisen minstens begrip, respect voor dit soort van (voor buitenstaanders vaak onbegrijpelijke) logica's.

Vice versa: respect en empathie voor SSI's

Een soortgelijke attitude mogen SSI's echt wel vanwege overheden verwachten. Uit de definitie (en alles wat erachter schuilgaat) blijkt duidelijk dat het hier gaat over erg specifieke actoren. Deze kunnen niet adequaat door overheden worden benaderd, indien er geen kennis van en empathie voor hen bestaat. Dit vraagt in eerste instantie om ambtenaren die daarvoor tijd en ruimte mogen/moeten vrijmaken.

Als overheden zich niet kunnen inleven en ook geen respect opbrengen voor wat SSI's beogen en doen, dan zal deze relatie weinig tot geen voldoening laat staan positieve effecten genereren. Zeker dit punt werd met krachtige unanimiteit in het onderzoek gesteld en mag als een opschortende voorwaarde worden gezien om een beleidsrelatie tussen overheden en SSI's werkbaar en succesvol te maken.

Beleidsvragen rondom SSI's en een ondersteunend overheidsbeleid

Structurele verankering

Een aanwezigheid in twee verschillende beleidssectoren vormt bestuurskundig altijd een probleem. Overheden zijn immers overwegend sectoraal georganiseerd. In dit geval is er de belangrijke aanwezigheid van de sector sport, het sportbeleid (het geheel van alle expliciete maatregelen van een overheid m.b.t. sport). Een aantal spelers dat structureel tot een andere beleidssector behoort (bv. Jeugdwerk, welzijn/gezondheid, onderwijs...) blijkt ook aanwezig in het beleidsveld sport. Deze spelers zijn structureel (dus voor hun hoofddoelstellingen) *verankerd* buiten het bereik van het sportbeleid.

Bestuurlijk stelt zich dan een probleem, vooral omdat overheden zeer alert zijn op (1) het bewaken van hun eigen territorium en (2) endemische vrees koesteren voor dubbele of overlappende subsidies of steun. Daardoor geraken initiatieven die intersectoraal zijn (ook wel hybride genoemd) in problemen.

Beleidskruispunten en -rotondes

Al eerder werd in dit verband het model van beleidskruispunten en -rotondes uitgewerkt. Daarbij situeert men verschillende beleidslogica's, vanuit sectoren, categorieën en territoria in een geïntegreerd schema. Daarin kan men de kruispunten tussen bv. sport- en jeugdbeleid een plaats geven. In zulk model moet een kruispunt vooral een plek zijn waar de betrokkenen (overheden, diensten, spelers allerlei) afspraken maken hoe ze een gemeenschappelijk fenomeen beleidsmatig willen "vangen".

Begroting-technisch tussenspel

Een belangrijke reden om niet vlot en adequaat met sector overschrijdende of hybride spelers om te gaan, ligt vervat in de begrotingslogica van overheden.

De begrotingen zijn immers sectoraal en per ambtelijke entiteit opgebouwd, bv. sport, cultuur, jeugd, toerisme... Binnen een begrotingseenheid staan de diverse uitgaven per "aard" (economische natuur) gerangschikt, bv. diverse werkingskosten, subsidies (overdrachten) en investeringen. Wil een overheid een instelling, vereniging... subsidiëren, dan kan dit enkel indien daarvoor het juiste begrotingsartikel in de juiste context is voorzien. Als twee sectoren, vanuit verschillende plaatsen in de begroting, eenzelfde eenheid willen subsidiëren, dan dreigen er problemen (territoriumdrift, dubbele subsidie enz.). Anderzijds zijn er wel goede voorbeelden waarin ministers onderling en gezamenlijk projecten opzetten.

Lokaal versus Vlaams

Het gebrek aan goede ervaringen met sector overschrijdend en/of hybride positionering van initiatieven is niet overal even moeilijk.

Het is duidelijk veel gemakkelijker voor de lokale besturen, zelfs de grote steden, om via convenants specifieke instellingen, verenigingen enz. aan te sturen. Hoewel ook deze convenants bijna altijd sectoraal verankerd zijn. In niet te grote gemeenten kan de begroting ook integreren op een hoger niveau, voor de vrijetijdsdienst waarin sport en jeugd samen zitten. Ook dan kan het gemakkelijk(er) worden.

Voor de Vlaamse overheid is dit veel moeilijker. Er zijn weinig voorbeelden waar een intersectorale aanpak lukt. Het Participatiedecreet baseerde zich op de intersectorale benadering (cultuur, jeugd, sport) door bv. overkoepelende organisaties (Demos, Rode Antraciet, Publiq) en door vormen van subsidies (lokale netwerken rond armoedebestrijding en eerder participatieprojecten). Toch klikt de transversale of sector overschrijdende logica niet probleemloos. De voorbije jaren werd het P-decreet systematisch ontkleed. Het is in deze discussie heel belangrijk om een goede tussenweg te vinden tussen de territorialiteit van bv. het sportbeleid versus het adequaat (h)erkennen van SSI's. Daarvoor kunnen diverse sporen worden verkend (zie verder). Hierbij dient gesteld dat uit het onderzoek een sterke vraag en hoop klonken dat de Vlaamse overheid meer aandacht en goodwill aan sectoroverschrijdend beleid zou moeten besteden, en deze in concrete samenwerkingen zou vertalen. Dit zou vele spelers, zeker de SSI's sterk ten goede komen.

Twee à drie beleidsniveaus

Voor bredere sectoren waarin o.a. sportbeleid kadert, ontwikkelt zich momenteel op verschillende beleidsniveaus. De staatshervorming maakte duidelijk dat het federale niveau hieromtrent geen rol meer mag spelen (dit is echter geen waterdicht schot, bv. het BOIC...). Anderzijds is er het toenemende belang van het internationale, en vooral het EU-niveau. Sport is daar vele jaren onzichtbaar geweest, omdat de EU hier over geen competenties beschikt. Enkel als de lidstaten zelf een beleidskader creëren, zal dit ook binnen de EU een plaats krijgen. Dit gebeurt in toenemende mate, maar is voorlopig niet relevant in de context van deze discussienota.

De Vlaamse beleidsvoering voor sport concretiseert zich op twee territoriale niveaus:

- Het lokale niveau, met 300 gemeenten en de VGC;
- Het Vlaamse niveau met o.a. een sportminister, een parlementaire commissie (CJSM) en een administratie (Sport Vlaanderen);

Het provinciale niveau werd in de voorbije jaren verlaten voor alles m.b.t. gemeenschapsmateries. In tegenstelling tot o.a. cultuur en jeugd, bestaat er vanuit het Vlaamse beleid geen regionaal, bovenlokaal of “tussenin” beleidsniveau voor sport. Dit komt later in deze nota terug.

Het lokale niveau: kans op noodzakelijk maatwerk

De gemeentebesturen beschikken over een quasi totale autonomie in de bepaling van hun sportbeleid. De richtinggevende en ondersteunende relatie met de Vlaamse overheid bestaat sinds 2016 niet meer.

Dit maakt dat elk gemeentebestuur in een grote vrijheid een beleidsruimte kan creëren waar SSI's een eigen plaats krijgen, o.a. via subsidiëring, ondersteuning enz.

In de context van deze nota kan men m.b.t. het lokale niveau vooral een *vernetwerking*, uitwisseling van goede aanpak enz. organiseren. Dit geldt voor twee aspecten:

- Lokale (particuliere) SSI's: het geheel van lokale initiatieven die zich tot de meest nabije overheid richten met hun vragen naar steun en begeleiding;
- Lokale beleidsvoering: dat wat gemeentebesturen aan beleidsoutput ontwikkelen, o.a. voor sport, en waar de SSI's nu al een plaats vinden of er een willen verwerven.

Het Vlaamse niveau

Het Vlaamse niveau is in deze context een uiterst belangrijk en in grote mate ook sturend niveau. Sport Vlaanderen is de voorbereider en uitvoerder van het Vlaams Sportbeleid. Daarin vindt men een heel lange en uitgebreide geschiedenis van middelen, instrumenten, gewoonten enz.

Sinds decennia was eerst Bloso, nu Sport Vlaanderen, sterk bepalend voor alles wat zich aan sportbeleid – ook lokaal en eerder provinciaal – ontwikkelde. Het sportbeleid droeg een uiterst centralistisch aureool dat o.a. door de lokale sportdiensten niet altijd sterk geapprecieerd werd. De huidige beleidsbenadering krijgt veel meer inspirerende en minder dwingende invulling.

Kortom, zeker de recente jaren veranderde de sturing vanuit Vlaanderen ingrijpend. Er is uiteraard de sterk gewijzigde relatie met het lokale niveau, door de beëindigen van het decreet lokaal sportbeleid (2016). Daarmee samenhangend ook de het verdwijnen van de provinciale betrokkenheid. Het tussenniveau, dat in alle provincies een erg belangrijke rol speelde, verdween. Deels werd het opgeslorpt door het Vlaamse niveau, deels door het lokale. Maar het liet zeker een nog niet ingevulde “tussenruimte”.

Het Vlaamse sportbeleid heeft van bij het prille begin, sterk ingezet op een sport-voor-allenbeleid, maar vooral op het eerste beleidsspoor, het creëren van basisvoorzieningen. Dat is ook logisch bij aanvang van een beleidsvoering. De systematiek in de aandacht voor het tweede, aanvullende en sociaal corrigerende spoor, bestaat ondertussen zeker maar is niet opvallend zichtbaar. Behoudens eerder projectmatige of heel zijdelingse initiatieven.

Het Vlaamse sport-voor allenbeleid speelt wel heel uitdrukkelijk en duurzaam in op de ondersteuning van de federaties, de vorming (VTS) van lesgevers en kaders. Sport Vlaanderen beschikt ook over een gespreide sportinfrastructuur die sterk verbonden is aan een ruim pakket van eigen vakantieprogramma's.

Naast Sport Vlaanderen als overheidsdienst (men zou hier van de Vlaamse sportdienst kunnen gewagen, met een beleidsvoorbereidende en -uitvoerende rol), zijn er nog andere spelers die op Vlaams niveau een bijzondere rol vervullen:

- De Vlaamse Sportfederatie die de Vlaamse sportfederaties overkoepelt en ook gezamenlijke initiatieven kan ontwikkelen of hiertoe via Sport Vlaanderen kan worden gestimuleerd;
- Het ISB, overkoepeling van de gemeentelijke sportactoren (politici en ambtenaren), met een traditie aan gezamenlijke concepten. Momenteel uitvoerder van het project Buurtsport;
- DEMOS, als bijzondere speler, niet gesitueerd in het sportbeleid maar gekoppeld aan het P-decreet, waar de aandacht voor SSI's heel concreet en duurzaam aanwezig is. Hier zit ook de coördinatie van de lokale netwerken waar op heel concrete manier de link tussen categorieën in armoede en actieve sportbeoefening (ook cultuur en jeugd) wordt ondersteund;
- Daarnaast zijn er nog andere platformen die hier een veelbetekenende rol (kunnen) spelen, o.a. SSI, Risicovechtplatform, KBS e.a.

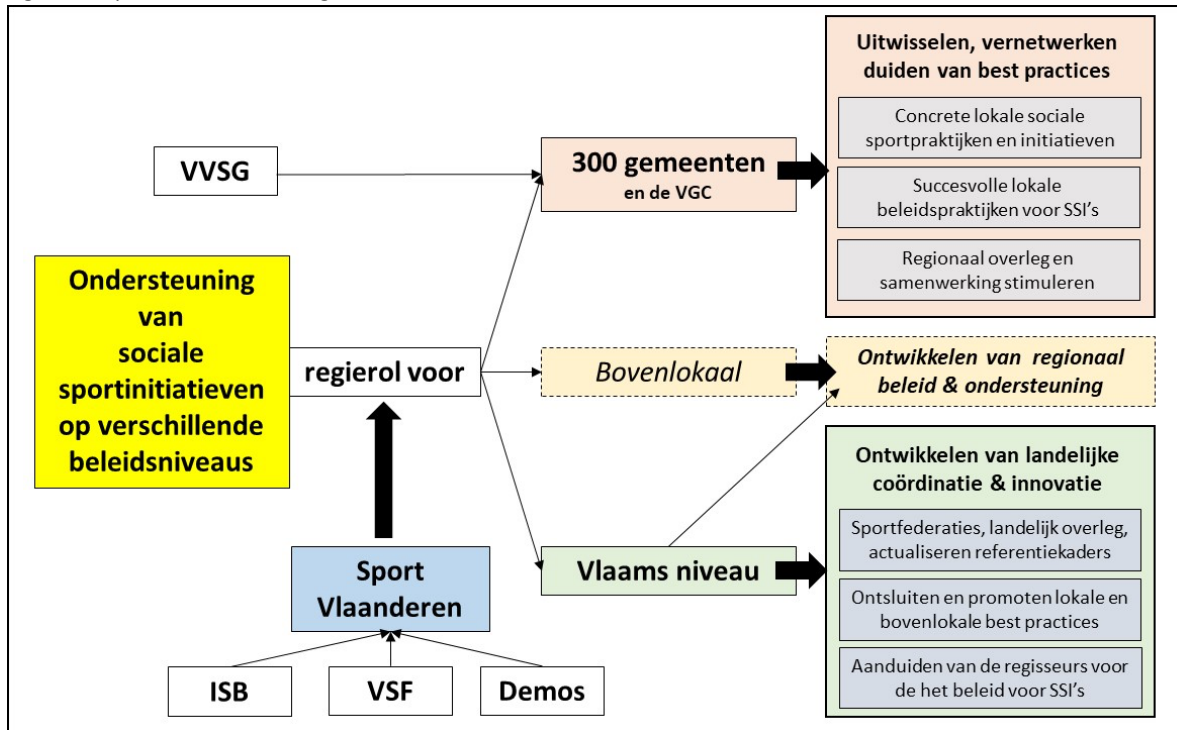
41

Wat met het bovenlokale?

In tegenstelling tot het cultuur- en jeugdwerkbeleid, ontbreekt het regionale (bovengemeentelijke, intergemeentelijke, bovenlokale...) beleid. Er is geen aparte regelgeving, decreet of wat dan ook om op dit niveau een nieuw bovenlokale beleidsontwikkeling te ontwikkelen. Ook voor de SSI's, zeker in een consequentie voor bv. bovenlokale jeugdwerkinitiatieven, liggen hier prikkelende kansen. Maar deze moeten, tot nader bericht, nog helemaal worden uitgestippeld. Dit aspect wordt verder bij de aanbevelingen expliciet opgenomen.

Een overzicht beleidsniveaus en beleidsactoren

Figuur 16 opdrachten voor de organisatie van een beleid voor de SSI's

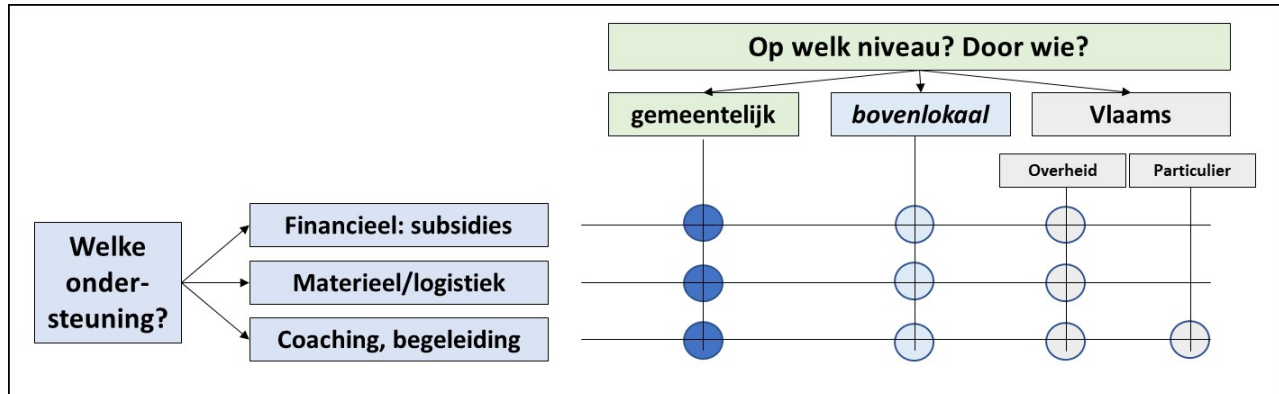

Resultaten van het (voor)onderzoek naar de beste beleidsondersteuning voor SSI's

De tweede en derde onderzoeksvraag gezamenlijk behandeld

Onderstaand schema geeft een overzicht van het beleidskader en de beleidsmogelijkheden voor een ondersteuning van SSI's. Het geeft de relatie aan tussen de soorten ondersteuning en de beleidsniveaus waar ze zich bevinden (of zouden kunnen bevinden).

Figuur 17 Overzicht: beleidskader i.f.v. ondersteuning van SSI's

Verklaring bij dit schema:

- Het soort ondersteuning kan in drie onderdelen worden gesplitst:
  - Financieel: subsidies in verschillende mate en vormen³²: van structureel tot projectmatig, sterk kwantitatief of eerder kwalitatief enz.;
  - Materiële en logistieke dienstverlening: een weids assortiment van mogelijkheden van uitleendiensten, infrastructuur, transport, publiciteit enz.;
  - Coaching, begeleiding: het *vernetwerken*, uitwisseling ervaringen, vorming enz.
- Op welk niveau: momenteel zijn er twee overheidsniveaus actief:
  - Het gemeentelijke niveau (300 + VGC);
  - Het Vlaamse niveau met daarbij Sport Vlaanderen en een heel set aan “landelijke” (voor gans Vlaanderen) organisaties, sportfederaties enz. De coaching zal vooral een zaak van particuliere partners zijn;
  - Hierbij ontbreekt een wettelijk kader voor het bovenlokale (i.t.t. cultuur en jeugdwerk).

43

Conclusies en voorstellen vanuit het (voor)onderzoek: lokale besturen (en VGC)

Eensgezindheid en positieve verwachtingen

Uit de gesprekken en getuigenissen kunnen met grote duidelijkheid en consensus een aantal kansen en gewenste mogelijkheden worden afgeleid. Samengevat kunnen ze als volgt worden beschreven:

Het is overduidelijk dat het lokale bestuur de belangrijkste partner is voor lokale SSI's. Het is op dit niveau dat zeker de structurele erkenning en ondersteuning een plaats moet vinden. Daar zijn heel wat argumenten voor:

- De nood aan maatwerk, gebaseerd op grondige kennis van en respect voor de eigenheid van SSI's, kan daar nog worden verwezenlijkt³³;

³² Zie hier ook “Subsidiologie. Hoe overheden verenigingen kunnen subsidiëren. Theoretische en wettelijke kaders en praktische verkenning” van B. Anciaux en G. Redig, Antwerpen, Kluwer, 2013

³³ Het hoeft weinig betoog dat het schandaal rond S. El Kaouakibi een erg negatieve uitstraling heeft naar de subsidies voor initiatieven die etnisch-culturele diversiteit centraal stellen. Het is even duidelijk dat de basisprincipes van een fair subsidiebeleid

- De vaak sector-overschrijdende realiteit, waarbij diverse sectoren en diensten betrokken zijn bij de steun aan SSI's, kan hier geïntegreerd worden ingevuld. Er kan dus goed *à la tête du client* worden gewerkt, en dat is onontbeerlijk;
- De steun aan SSI's kan ook gecombineerd worden met steun aan andere (sport)initiatieven die ook sociaal willen inzetten, maar daarom geen SSI willen zijn. Een breed gamma aan spelers wordt hier mogelijk;
- Het lokale niveau, zeker de betrokken ambtenaren, kunnen hier nog beschikken over voldoende kennis van deze werkingen en hun doelgroepen. Er is voldoende empathie om de werking te kennen en ook om grondige maar haalbare, adequate afspraken te maken... en te evalueren en te controleren (taak van overheden);
- Het lokale niveau laat nog toe om impactmetingen te organiseren, zeker m.b.t. de individuele deelnemers en sommige groepen.

Daarbij dient opgemerkt dat sommige gemeenten (steden...) eerder en ook nu, heel duidelijk werk maken van het ondersteunen van SSI's. Er zijn inspirerende voorbeelden en geslaagde beleidsmaatregelen.

Twijfels, voorwaarden, vragen...

Deze grote consensus wordt echter meteen getemperd, want er zijn tegelijkertijd ook twijfels of lokale besturen deze positieve mogelijkheden wel kunnen realiseren. Deze hebben te maken met o.a.:

- De effecten van het weggesnoeide decreet lokaal sportbeleid (2016) zijn merkbaar. Sport beschikt niet meer over een rechtstreekse beleidslijn tussen lokaal en centraal. De sturing vanuit centraal, o.a. via stimuli en speerpunten, heeft geen basis en ook geen prikkels meer. De politieke aandacht voor het sportbeleid, bv. behandeling van het sportbeleidsplan enz. verdween ook en evaporerde in de BBC-aanpak. De beleidsparticipatie, waarbij de sportsector grondig dialogueerde met de lokale overheid is quasi volledig verdampt;
- Het wegnippen van het provinciaal sportbeleid is niet gecompenseerd: de provinciale beleidsoutput – hoewel onderling verschillend – betekende vaak een circuit voor kleinere gemeenten, een plaats voor ontmoeting en verrijking. Sport Vlaanderen reorganiseerde zijn benadering met regionale consultants (een erg positieve zaak), maar verder zijn er geen regelgevingen ontstaan;
- Zeker kleinere gemeenten zien zich met veel te zware uitdagingen geconfronteerd, beschikken niet over het draagvermogen om alle uitdagingen, dus ook deze van de SSI's in te spelen. Dit moet duidelijk onder ogen worden gezien... en dit vraagt om structurele oplossingen (zie verder: bovenlokaal);
- In welke mate zullen sportdiensten nog hun specifieke sportcompetenties behouden. Evoluties naar bv. een vrijetijdsdienst kunnen de expliciete sportaandacht belagen. Hoe gaat de sportwereld hiermee om? Dienen zich hier toch ook wel kansen voor sectoroverschrijdend te werken?
- Hoe evolueert de visie van lokale besturen om daadwerkelijk de keuzes van SSI's en de methodes die zij hanteren te respecteren en te honoreren. Blijft er voldoende goesting en overtuiging om deze uitdaging én te formuleren én aan te pakken?
- Dringt er zich geen duidelijke visie voor een bovenlokaal beleidsniveau op... waarin een expliciete plaats wordt gemaakt voor de SSI's;
- Er blijft ook de duidelijke nood aan coaching, netwerking, vorming, reflectie enz. die nooit lokaal of bovenlokaal kan worden ingevuld. (zie verder).

44

---

hier flagrant door verschillende overheden met de voeten werden getreden. Dit was geen subsidiebeleid, wel favoritisme. Beide zijn tegengesteld aan elkaar... maar blijkbaar is dit principe niet echt verworven

Conclusies en voorstellen voor het Vlaamse (landelijke) niveau

Het onderzoek leverde ook heel wat suggesties, vragen en voorstellen voor het Vlaamse – landelijke niveau. Hierbij moet een onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds verwachtingen naar Sport Vlaanderen (als Vlaamse “sportdienst”) en anderzijds naar de particuliere spelers die daar actief zijn, vooral de sportfederaties, maar ook andere.

Naar Sport Vlaanderen

Met grote consensus klinkt de vraag naar meer aandacht, meer steun... meer affectie vanwege de Vlaamse overheid voor de SSI's. Iedereen (h)erkent dat er inspanningen en maatregelen zijn, maar er wordt veel meer verwacht.

Op een rijtje kunnen deze verwachtingen als volgt worden samengevat:

- Een minder vrijblijvende houding naar de sportfederaties:
  - De huidige regeling (o.a. laagdrempelige initiatieven) is zowel te breed als te weinig slagkrachtig;
  - Het proces van een decreetwijziging loopt en de inzichten die daar overheersen klinken zeker hoopvol. Sportfederaties kunnen veel meer dan nu;
  - Het heeft geen zin om met meer verplichte output te gaan werken... dit is zelfs contraproductief;
  - Wel mag SV eisen dat elke sportfederatie zichzelf grondig bezint over zijn relatie tot *kansengroepen*, tot uitsluiting enz. Deze bezinning moet leiden naar een duidelijk antwoord... maar dit antwoord behoort tot de autonomie van de federaties. Niet alle sportfederaties kunnen en willen zich op dezelfde mate hiervoor engageren. SV mag wel het *argumentarium* daaromtrent vragen, zonder de keuzes die worden gemaakt te bestraffen of te laken;
  - Er is zeker kans om sportfederaties die hier sterk op willen inzetten, ook een duidelijke subsidiebonus te geven;
  - Er is vrees dat er misschien een vorm van *alibifederatie* zou ontstaan, waar de aandacht voor bv. SSI's wordt herleid tot één of enkele (multi)sportfederaties. Dit wordt dan zeker een alibi voor alle andere spelers om de eigen verantwoordelijkheid hierbij (hoe klein of groot ook) gemakkelijk af te schuiven naar de specialisten.
- Van SV worden wel stimuli verwacht die tot op het lokale niveau de aandacht voor achterstelling enz. prikkelen, enthousiasmeren en boosten. Dit lijkt op een oudere beleidsrealiteit en restauratie van wat was... maar het blijkt wel een methode die, mits goede omkadering, werkzaam blijkt. Ze kan lokale spelers over de grens trekken...;
- Er is overduidelijk een nood om op Vlaams niveau een forum voor SSI's te ontwikkelen:
  - Geen nieuwe structuur of instituut;
  - Wel een open maar krachtig werkplatform waar de relevante spelers (VSF, ISB, Demos) onder regie van SV kansen bieden aan SSI's, voor een combinatie van verschillende tweedelijns ondersteuning. Hier past veel aandacht en ruimte voor wat zich *bottom up* ontwikkelt.³⁴ Dit platform moet vooral (letterlijk en figuurlijk) een plaats bieden waar de *grass root* werkingen elkaar treffen. Dit is anders dan wat BIIND nu doet, waar eerder de beleidscontext en reflecties een plaats vinden. Uiteraard moeten beide verbonden zijn.
- Er is een duidelijke nood om de bovenlokale beleidsruimte, die grotendeels leeg bleef na het verdwijnen van de provincies, ook qua sportbeleid in te richten. Daarbij lijken zeker SSI's op dat tussenniveau veel hoop te stellen (kleine gemeenten, professionalisering, deling van lusten en lasten enz.);

---

³⁴ Het sociaalsportief platform door Demos geregisseerd zet momenteel in op dit soort van communicatie en netwerking. Het biedt plaats aan SSI's om zichzelf kritisch te bevragen, te leren van elkaar en gezamenlijk verkenningen te maken naar andere sectoren. Dit gebeurt sterk *peer-to-peer*

- In relatie tot vorig punt: misschien moet er ook meer aandacht worden besteed aan de ondersteuning en begeleiding van de beroepskrachten in de SSI's.

Tenslotte kan het belang van wat zich binnen BIIND afspeelt niet worden onderschat: hier ligt immers de belangrijkste waarborg om ook na dit onderzoek duurzaamheid en kracht voor SSI's te realiseren.

Naar de sportfederaties

Dit onderzoek leverde veel input vanuit de SSI's, aangevuld door lokale sportdiensten en sommige landelijke spelers en experts. Een systematische bevraging van de sportfederaties gebeurde niet.

Algemeen kan men een ambivalente verhouding tot de sportfederaties vaststellen. Er zijn zeker voorbeelden van geslaagde inzet op SSI's, heel expliciet m.b.t. G-sport en nog enkele andere voorbeelden (o.a. de werking van Parantee-Psylos). Toch overheerst enige scepsis m.b.t. de meerwaarde die sportfederaties aan SSI's kunnen bieden.

De brug tussen nogal wat SSI's en de sportfederaties lijkt soms onbestaand, soms wankel, soms onbetrouwbaar. Werkingscultuur en verwachtingen zijn wederzijds moeilijk compatibel. Er zijn getuigenissen die eerder argwanend zijn; andere betwijfelen de efficiëntie van zulke relaties. Hier ligt zeker nog een behoefte aan verdere bevraging en wederzijdse communicatie.

Er is een grote consensus dat de nood aan coaching, netwerking, vorming, reflectie voor de groep van SSI's (nog?) niet door een federatie kan worden beantwoord. Anderzijds zijn zij als geheel (VSF) en als sommige individuele spelers, van een zeer groot belang voor een verdere ontwikkeling van de SSI's.

46

Nood aan netwerking op Vlaams niveau

De nood aan een platform dat (zie ook bij eerder punt, adviezen voor SV) op Vlaams, landelijk niveau, instaat voor een levendig platform waar SSI's elkaar vinden voor zeer uiteenlopende functies, wordt algemeen gedeeld.

Daarbij wordt even eensgezind gesteld:

- De voorspelbare partners moeten daaraan deelnemen: VSF, ISB en Demos;
- Er moet nu niet meteen een institutionele keuze worden gemaakt – geef dit platform enige tijd om zichzelf te definiëren, te settelen en naar de toekomst te kijken hoe het best in een meer duurzame setting kan worden gebracht;
- Dit kan door bv. een opdracht vanuit Sport Vlaanderen die nog groeikansen toelaat;
- Er is een belangrijk verband met BIIND, waar zeker aan meer inhoudelijke kracht en duurzaamheid moet worden gewerkt.

Nood aan een bovenlokaal sportbeleid?

Al eerder in dit rapport werd verwezen naar de afwezigheid maar wellicht wel noodzakelijkheid om ook binnen het sportbeleid een bovenlokaal niveau te verwezenlijken. Dit kan een antwoord betekenen op de noden die toch bleven/blijven bestaan na het wegvallen van zowel het lokale sportdecreet als het provinciaal sportbeleid.

Zeker de noden van kleine lokale besturen en de SSI's die zich daar ontwikkelen kunnen op een bovenlokaal beleidsniveau een structurele verankering vinden, in de organisatie van subsidie (bv. intergemeentelijk aangevuld met Vlaamse steun), een plaats waar SSI's hun werkgeverschap sterker georganiseerd zouden kunnen enten.

Nu al heeft Sport Vlaanderen zijn dienstverlening (sportpromotie) op een regionale schaal georganiseerd.

Dit bovenlokale niveau speelt zeker in op de (snel concretiserende) plannen van de Vlaamse overheid om zich ook in regionale verbanden te structureren... als extra beleidslaag tussen het lokale en Vlaamse beleid. Deze aanpak remedieert de zeer aarzelende ontwikkeling qua nieuwe fusies van gemeenten en zou ook komaf kunnen maken met de grote *verrommeling* tussen lokaal en centraal (Vlaams) beleidsniveau.

De nabije sectoren jeugdwerk en cultuur hebben deze bovenlokale ruimte al decretaal ingevuld. Beide decreten (bovenlokale cultuurwerking en bovenlokaal jeugdwerk) zijn zeker geen navolgbare voorbeelden. Ze vertonen beide sporen van onvoldragen haastwerk. Maar de verschillende modellen die erin geplugd zijn, kunnen wel inspireren. De ondervinding van enkele jaren toepassing leren ook welke euvels te vermijden, en over te nemen wat er toch hoopvol en kansrijk lijkt.

Valorisering en verfijning van de inventaris en *mapping* van SSI's

---

Context

Opdracht

In de opdracht die Sport Vlaanderen formuleerde voor Demos, stond ook een valorisering van de eerder uitgevoerde *mapping* (Z. Nols).

Bij de design van het onderzoek werden de volgende vaststellingen gemaakt:

- Er bestaat een eerste inventaris, die echter een verdere kwalitatieve verwerking vereist;
- Een eerste filtering “de visu” die leidt naar een totaal van verder te bevragen actoren dringt zich op;
- Via een beperkte survey moeten deze actoren worden bevraagd hoe zij zichzelf positioneren in een al redelijk gesloten referentiekader;
- De verwerking daarvan zou moeten leiden naar een nieuwe, geordende mapping: duiding van aantallen, spreiding en verhoudingen;
- Deze survey moet ook worden gebruikt om de mogelijke beleidsantwoorden te toetsen aan de wenselijkheden (noden, oplossingen...) van de respondenten.

Wijziging van de opdracht

Bij het vorm en inhoud geven van het onderzoek dook al snel een probleem op inzake dit stukje onderzoek. De bedoeling van de survey om ook de definitie en de beleidsmogelijkheden te toetsen zou moeten geconcretiseerd worden op het moment dat het onderzoek nog niet de basis had om in een survey te vertalen. Kortom: hoe konden de SSI's worden bevraagd over hun identiteit en de mogelijke beleidsantwoorden, voorafgaand aan wat als referenties hieromtrent zouden groeien. Er rees dus een probleem van kip en ei en van logische volgorde.

In overleg met Sport Vlaanderen werd in januari 2021 beslist om de survey niet volledig in dit vooronderzoek op te nemen, maar de voorbereidingen daartoe te treffen.

Er zou wel een rondvraag worden georganiseerd om de bestaande data (namen, contacten, plaats...) te updaten. Deze gebeurde. De aangepaste databank is nu beschikbaar bij Demos.

Een aanzet tot survey

Een sjabloon voor verder gebruik

Als bijlage aan dit rapport is een ontwerp voor survey van SSI's toegevoegd. Deze vraagt nog afwerking en wellicht ook betere enting op de voorstellen hierin ontwikkeld. Deze survey steunt op een methode van beschrijvend statistische verwerking.

Bevraging van beleidspositionering

Bij een zoektocht naar definiëren en positionering van sociale sportinitiatieven in Vlaanderen, zou men de volgende principes kunnen toepassen

1. Gebruik van de hoger opgebouwde definitie, met daarin de combinatie van de begrippen sportinitiatieven en sociaal.
2. Het toepassen van het systeem van beleidskruispunten om verschillende logica's aan elkaar te verbinden. Dit om (1) af te stappen van de doel-middeldiscussie en (2) de beleidskeuzes van de Vlaamse overheid in de mate van het mogelijk te gebruiken. Dit betekent dat een actor of activiteit die zich als sociale sportpraktijk definieert ofwel:

- Voor een structurele werking: de instelling of vereniging (een voorziening die geïnstitutionaliseerd is) die zich als hoofdbezigheid richt op het realiseren van sociale sportinitiatieven, behoort tot de “sportsector”. Dit betekent dat deze voorziening in hoofdzaak voor erkenning en ondersteuning past in het lokale of Vlaamse sportbeleid, dus in het bereik van de gemeentelijke sportdienst of Sport Vlaanderen. Daarvoor moet een prioritaire keuze worden gemaakt. Deze kan nog in 2 (3) varianten worden bepaald (1) gevat door gemeentelijk sportbeleid, (2) gevat door Vlaams sportbeleid, (3) gevat door – het nog niet bestaande – bovenlokaal sportbeleid;
  - Voor een projectmatige werking (activiteit beperkt in tijd, met sociale sportpraktijk als hoofddoelstelling) de organisator structureel kan behoren tot heel uiteenlopende sectoren, maar voor de projectmatige ondersteuning kan uitkijken naar een ondersteuning die zich binnen de sportsector situeert. Variant 1: een projectmatige ondersteuning die bv. tot het P-decreet behoort. Variant 2: in andere beleidssectoren wordt een specifieke projectmatige ondersteuning voor sociale sportinitiatieven voorzien.
3. Het kiezen van het belangrijkste handelingsniveau. Traditioneel onderscheidt men er drie:
- Het “landelijke” niveau, zijnde agerend voor het geheel (of een groot deel) van de Vlaamse gemeenschap. Hier is Sport Vlaanderen de ambtelijke draaischijf voor het Vlaams sportbeleid;
  - Het plaatselijk, zijnde 300 Vlaamse gemeenten en de VGC, met elk een eigen manier om het sportbeleid inhoud en vorm te geven. Tot 2016 werkte hier het decreet lokaal sportbeleid, maar dit is afgeschaft. Er zijn geen directe verbindingen meer tussen het Vlaamse en lokale niveau, behoudens de regeling van de gemeentelijke sportraad;
  - Het “regionale”, tot 2016 vooral in het provinciaal beleid vertaald, maar nu nog niet goed geregeld. In tegenstelling tot jeugd en cultuur is er voor het regionale, bovenlokale geen apart wettelijk kader voorzien. Dit wordt gedeeltelijk door het landelijke kader opgevangen.
  - Het is hierbij belangrijk om de relatie tussen de beleidsniveaus te bekijken. Traditioneel onthoudt het “landelijke” niveau zich van rechtstreeks interventies. Anderzijds bestond er een lange traditie dat het Vlaamse niveau wel projectmatig of via tal van incentives de lokale praktijken beïnvloedde;
  - Een specifiek rol is/was weggelegd voor het Participatiedecreet dat wel over een projectenregeling beschikte om ook lokale sociale en participatieve praktijken rechtstreeks te ondersteunen. Ook het systeem van de lokale netwerken vrijetijd speelt hier een rol.

49

Inventariseren & klasseren van de bestaande sociale sportinitiatieven

De bestaande inventaris (opgemaakt door dr. Zeno Nols) leidde naar een eerste brede en ongefilterde lijst. Voor een verdere operationalisering en validering daarvan zouden de geïdentificeerde sociale sportinitiatieven kunnen gevraagd worden om zich in de categorieën van het bovenstaande schema te plaatsen en een keuze te maken tussen:

- Een keuze tussen structurele, duurzame nevenwerking of een projectmatige aanpak;
- Bij een keuze voor structureel of duurzame nevenwerking: te kiezen voor het best passende niveau. Hierbij moet ook het bovenlokale een plaats krijgen;
- Bij een keuze voor projectmatig:
  - Zichzelf in een hoofdsector & territoriaal niveau te positioneren;
  - Daarbij een keuze te maken tussen ofwel sportbeleid, ofwel variant 1 of 2. Variant 3: projectmatige subsidie opnemen in de financiering van respectievelijke federaties.

Voor deze positionering kan een survey worden opgesteld. Uit de brede *mapping* kan een selectie worden gemaakt van zeer diverse maar toch herkenbare sociale sportinitiatieven. Deze worden dan in eerste instantie bevraagd via een survey waardoor zij zichzelf kunnen identificeren en positioneren. Daarbij kan ook gepeild worden naar wat deze initiatieven als een gewenst toekomst voor hen percipiëren. Dit gebeurt via een focusgroep.

Analyse van de gevaloriseerde inventaris

De verwerking van deze survey kan meteen een beeld geven van hoe het landschap er kwanti- en kwalitatief uitziet. Daarop kan verder worden gebouwd aan een kwalitatieve status questionis. Die kan de basis vormen voor het laatste deel van het onderzoek.

Afsluitend en samenvattend

Nood aan verdere aanpak

Dit (voor)onderzoek wil, kan en mag ook geen eindpunt zijn. Eerder beoogt het een sterkere uitgangspositie om met, voor en door de SSI's een beter sportbeleid en meer kansen voor specifieke groepen te bieden.

Daarbij kan BIIND een bijzondere rol spelen. Hierin hebben Sport Vlaanderen en Demos zich gezamenlijk geëngageerd om te verkennen hoe SSI's meer en beter kunnen bijdragen aan dito sportbeleid... maar ook hoe het sportbeleid aan deze SSI's meer kansen op ontplooiing kan geven.

Met dit onderzoek heeft Sport Vlaanderen duidelijk gemaakt dat SSI's een bijzondere aandacht verdienen. De resultaten ervan willen een verdere, duurzame en meer slagkrachtige beleidsaanpak hieromtrent bevorderen. Ze geven meer bodem, trekken voorlopige lijnen en grenzen en verwoorden verwachtingen naar overheden en Vlaamse landelijke spelers, waaronder de sportfederaties en andere.

Concrete adviezen

Als een vorm van synthese en herleid tot enkele essenties kunnen de volgende adviezen, suggesties en voorstellen worden opgesomd.

De werkdefinitie

Met een brede consensus (vanuit het onderzoek) is een werkdefinitie ontwikkeld. Ook al is deze zeker niet definitief, ze biedt kansen om er verder concreet mee te werken:

- Ze kan nog extra getoetst worden via een kwalitatieve survey (zie verder);
- Ze kan dienen om in een meer concreet regelgevend kader te worden vertaald: als buitengrenzen om beleid te organiseren en om verder te specificeren in meer kwantitatieve en zeker ook kwalitatieve criteria;
- Ze kan dienen om ook in de ontwikkeling van een bovenlokaal sportbeleid een plaats te krijgen;
- Ze kan als referentie worden gebruikt bij een eventuele taakstelling in de constructie van een nieuw decreet op o.a. de sportfederaties;
- ...

Algemene adviezen inzake een ondersteunend beleid

SSI's hebben zeker behoefte aan meer beleidsaandacht. Dit betekent zowel meer middelen als coachende ondersteuning.

Er is een absolute voorwaarde om zulk beleid succesvol te maken: enkel door een grote kennis van en respect voor de specificiteit van SSI's kan een overheidsbeleid ter zake positieve effecten boeken. Dit vraagt – zowel lokaal als Vlaams – ambtenaren en politici die deze empathie koesteren en gebruiken in de relaties tot de SSI's. Waar tijd en ruimte geboden wordt om positieve relaties en vertrouwen op te bouwen. SSI's zijn bijzondere middelen in een sport (en ook veel breder) beleid. Ze werken in een omgeving die niet altijd eensgezind dezelfde aanpak deelt. Ze moeten laveren tussen verbijzondering en inclusie. Daartoe moeten ze in hun relatie met overheden zichzelf ook open en evalueerbaar opstellen.

Adviezen i.v.m. het lokale sportbeleid

- De algemeen gedeelde positieve perceptie vraagt toch wel engagementen. Een lokale overheid kan hier maar succesvol optreden als hoger geschetste voorwaarden worden vervuld;
- Er zijn heel wat lokale besturen die over onvoldoende draagvermogen beschikken om ook dit aspect van het sportbeleid concreet op te nemen. Daaraan moet worden verholpen, bv. door bovenlokaal sportbeleid;
- Het lokale sportbeleid is de belangrijkste partner voor het structureel ondersteunen van SSI's (binnen de restricties van hun draagkracht). Toch houden ze van af en toe extra prikkels en boosten die de *goesting* stimuleren en hen over de streep trekken;
- Lokale spelers, zowel overheden als SSI's, hebben een hoge nood aan coaching, begeleiding, vorming, reflecties over deze specifieke beleidssectoren. Hiervoor moet de Vlaamse overheid kansen bieden;

Adviezen aan Sport Vlaanderen

- Het mag (moet?) wel wat meer zijn: aandacht, middelen en structuren;
- De sportfederaties moeten (verplicht) zichzelf positioneren, uitspreken over hun engagement naar kansengroepen (geheel of onderdelen), met respect voor hun autonome keuze en zonder de verwachting dat ze allemaal alles kunnen... maar wel dat ze wat ze (niet) kunnen ook duidelijk maken. Dit kan duidelijkheid creëren in hun relaties met SSI's en aanverwanten;
- Er is geen nood om specifieke sportfederaties te creëren die zich zuiver op SSI's zouden richten (wel op onderdelen en deelaspecten zoals G-sport, buurtsport enz.). Dit zou kunnen leiden naar een *alibifederatie*, die alle aansprakelijkheid afleidt naar één speler, terwijl het toch een geïntegreerde aandacht zou moeten worden;
- Er is geen behoefte om op dit moment een sterk geïstitutionaliseerde actor te maken om de coaching enz. opdrachten naar de SSI's op Vlaams niveau te verankeren;
- Er is wel nood aan een dynamisch platform waarin minstens VSF, ISB en Demos, onder regie van Sport Vlaanderen, op een rustige maar toch intensieve wijze kunnen werken aan de brede ondersteuning (tweedelijns functie) van SSI's. De inspanningen die Demos hieromtrent nu al levert zijn zeker inspirerend en verdienen waardering;
- BIIND moet verder de opdracht waarmaken om de aandacht voor o.a. SSI's te vertalen in beleidsmaatregelen.

Adviezen aan landelijke private spelers

- De sportfederaties:
  - oproep om zich helder, duidelijk maar eerlijk te positioneren in hun opdrachten naar kansengroepen. Hun keuze en argumenten daartoe (wat ze wel, niet of weinig kunnen doen) moeten gerespecteerd worden en behoren tot hun inhoudelijke autonomie;
  - een (zelf)bevraging naar welke hinderpalen zich in de relaties tot SSI's ontwikkelden, en waarom. En wat er eventueel aan kan verbeteren.
- Het ISB, de VSF en Demos zouden zich gezamenlijk kunnen/moeten organiseren rond de ondersteuning, coaching enz. van de SSI's. Daarvoor zal een ondersteuning van Sport Vlaanderen nodig zijn, bv. in de vorm van een opdracht. Laat deze aanpak voldoende tijd zodat dit platform kan groeien. Wellicht kan er op halflange termijn een meer concreet voorstel over structurering aan Sport Vlaanderen worden voorgelegd.

Adviezen voor opvolging van dit onderzoek

- Het vooronderzoek vraagt meer toetsing bij partners die niet of te weinig aan bod kwamen:
  - De sportfederaties: een dialoog over dit rapport;
  - Dit geldt zeker ook voor de nu al betrokken partners, zoals Parantee-Psylos, ISB, Voetbal Vlaanderen, Gymfed e.a.;
  - Externe spelers: het onderzoek had niet meer de tijd om nabije spelers uit o.a. jeugdwerk, welzijn, opbouwwerk, onderwijs, tewerkstelling enz. te bevragen. Dit moet zeker nog gebeuren.
- De survey moet nog worden uitgevoerd. Dit rapport biedt daartoe inhoudelijke maar ook al geconcretiseerde voorstellen;
- De vraag aan Sport Vlaanderen om dit rapport (of een verwerking ervan) te gebruiken als middel om de maatschappelijk en zelfs sportbeleidsdiscussies aan te zwengelen.

De hoop op een sector-overschrijdende aanpak

In het onderzoek werd er heel vaak de nood aan een sector-overschrijdende overheidsaanpak gesteld. Omdat SSI's vaak in vele sectoren verankerd zijn, zou het een verademing zijn om dit ook binnen de overheid kansen te geven.

Tegelijkertijd ervaart men dat zo'n vraag heel moeilijk beantwoord wordt. Er zijn hoopvolle maar nog uitzonderlijke gevallen waar een gemeentebestuur beslist om de SSI's te *vangen* in een intersectorale convenant, waar elke sector (lees een deel in) bijdraagt. Dit vraagt van deze overheid een slagkrachtige interne samenwerking. Maar deze cases zijn echt uitzonderlijk... hoewel hoopvol.

Op het Vlaamse niveau is er het voorbeeld van het Participatiedecreet dat flankerend beleid voorziet voor alle participatieaspecten in de sectoren cultuur, sport en jeugd. De werking van Demos illustreert deze aanpak. Eerder bestond er ook een sector-overschrijdende projectsubsidie³⁵, een systeem van sector-overschrijdende proefprojecten met een experimentele of vernieuwende methode.

Er zijn de succesvolle geïntegreerde lokale netwerken rond vrijetijdsparticipatie cultuur, jeugd en sport. Ze nemen toe in aantal en impact en moeten daarbij zeker blijvend ondersteund en gestimuleerd worden.

En toch: het organiseren van een adequate intersectorale of sector-overschrijdende organisatie van overheden blijft, ondanks zijn noodzaak, vaak een droom.

---

³⁵ Het decreet bovenlokaal cultuurwerk voorzien een projectenregeling waar sector-overschrijdend en bovenlokale initiatieven projectmatig kunnen worden ondersteund. Zowel cultuur- als sommige jeugdwerkactoren kunnen hier indienen, maar sport kan zeker een belangrijk deel van zulke projecten uitmaken

Uitzwaaï

Dit onderzoek verliep tussen het prille begin, november 2020 en het eindpunt einde mei 2021, in een bestek van zeven maanden. De coronaproblemen hadden uiteraard hun groot effect op de methodologische concretisering. Zowat alle onderzoeksdaden gebeurden via scherm (één interview uitgezonderd).

Dit vroeg toch wel een aangepaste betrokkenheid van de vele spelers die in dit vooronderzoek meespeelden (namen als bijlage). Zij verdienen daarvoor heel veel appreciatie. Ondanks de toch sterk beperkte communicatieve kansen (een scherm is een scherm, is een scherm...), slaagden zij erin om altijd alert, relevant en betrokken op de vragen in te gaan. Ze discussieerden graag mee, putten zich uit om in de aangeboden kaders te stappen en deze kritisch maar constructief te verrijken. Zij vormden en bepaalden in een voortschrijdend proces de inhoud van wat dit onderzoek opleverde en in dit rapport zijn neerslag vindt.

De regiegroep, met Pieter en Jord (soms uitgebreid met Bart) vormde de pivot, de plaats waar elke fase werd teruggekoppeld en opnieuw inhoud kreeg voor een volgende fase. De vele overlegmomenten, de honderden mails over en weer... het waren intensieve maar altijd open en verrijkende contacten. De onderzoeker dankt hen daarvoor. Daardoor werd dit vooronderzoek alsmear interessanter, hopelijk ook relevanter. Maar het bleef ook aangenaam en ronduit comfortabel om zo te werken.

De onderzoeker dankt Demos voor het grote en open vertrouwen en hoopt dat hij, o.a. met de vele voorbije onderzoeksmomenten en dit eindverslag, aan hun verwachtingen tegemoet kwam. Nu al waarborgt Demos dat binnen zijn huidige engagementen naar SSI's, dit rapport en zeker ook de aandacht voor de SSI's met veel enthousiasme worden opgenomen en voortgezet.

Tenslotte, het meest belangrijke: het koesteren van de hoop dat dit onderzoek en bijhorend rapport leiden naar meer en betere (h)erkenning van SSI's, verrijkt met een optimale ondersteuning vanuit lokale en Vlaamse overheden. Ze verdienen het omwille hun koppig maar slim engagement, hun creativiteit en vechtlust, hun meestal onvoorwaardelijk respect en empathie voor doelgroepen die zo vaak in precare toestand (over)leven. Ze zijn nodig in eens samenleving die poogt om haar mogelijkheden op billijke beschikbaar te stellen voor zoveel mogelijk burgers, inzonderheid de meest kwetsbare en achtergestelde.

Guy Redig
30 mei 2021

Bijlagen

Bijlage 1: Deelnemers in het onderzoek

De klankbordgroepen:

- Klankbordgroep 1 op 11/12/20: Zeno Nols (kdg), Shana Sabbe (Ho Gent), Jikkemien Vertonghen, Rein Haudenhuyse (VUB), Tom Flachet (Odissee, BBA), Roel Noukens (isb), Bart Rogé, Pieter Smets
- Klankbordgroep 2 op 18/05/21: Soumaya Essiaf (mechelen), Jeroen Vanderputte (isb), Robin Ramakers (vsf), Rein Haudenhuyse(vub), Tom Flachet(odissee, bba), Pieter Smets

De focusgroepen:

- Focusgroep 1 op 26/01/21: Hans Verbruggen (sporta), Alain Simon (Tongeren), Wenke Thewis (Molenbeek rebels), Niels Van Santen (Gymfed), Lieven Der Kinderen (SD Vilvoorde), Wim Auwerx (Boas) Ailan Iriks-Bicks (Sportpret), Pia Plasmans (SD Antwerpen), Pierre Van der Veken (kaa Gent foundation), Ludo Moyersoen (Bx Brussels)
- Focusgroep 2 op 02/03/21: Heather Loontjes (Rode Antraciet), Jamal Toualla (SD Antwerpen), Lien De Bruycker (Parantee Psylos/Sportclub Boezjeern), Simon Standaert (Jes), Bert Ballegeer (Younited), Kim Schutyser (HOGent)
- Focusgroep 3 op 16/03/21: Abdel Wahhabi (De uitdaging), Soumaya Essiaf (gezinsondersteuning Mechelen), Mohamed Meftah (buurtsport Mechelen), Filip Neuville (buurtsport Ronse), Michel De Herdt (SD Lier), Jasper Balcaen (SD Kortrijk), Leslie Ramboer (SD Kortrijk)
- Focusgroep 4 18/03/21: Tom Van Aken (Parantee-Psylos), Mia Maes (SD Kortrijk), Kristien Haezebrouck (Sportwerk), Paula Van Hoovels (Val), Stefan Verheyen (Voetbal Vlaanderen), Jeroen Vanderputte (ISB)

Regiegroepen: Bart Rogé (Demos), Pieter Smets (Demos), Jord Vandenhoudt (SV) op 08/12/2020, 18/12/2020, 05/01/2021, 13/01/2021, 03/02/2021, 17/02/2021, 03/03/2021, 24/03/2021, 28/04/2021, 05/05/2021

Interviews: Dieter Truyen (Bbjja) 24/02/21, Jeroen Scheerder (KUL) 16/04/21, Marc Theeboom (VUB) 19/04/21, Sonia Vanden Broeck 22/04/21, David Nassen (Idea) 22/04/21.

Toetsing op Biind: 18/01/21,

Mini-conferentie op 06/05/21: Simon Standaert (jes), Heather Loontjes (Rode Antraciet), Michel De Herdt (Lier), Jasper Balcaen (Kortrijk), Filip Neuville (Ronse), Leslie Ramboer (Kortrijk), Tom Van Aken (Parantee-Psylos), Schutyser Kim (Gent), Bert Ballegeer (Younited), Mia Maes (Kortrijk), Jamal Toualla (Antwerpen), Hans Verbruggen (Sporta), Kristien Haezebrouck (Sportwerk Vlaanderen), Lien De Bruycker (Wijkcentrum De Kring)

Briefing Sport Vlaanderen op 25/05/21: Jord Vandenhoudt, Sophie Cools, De Vos Brecht, Pieter Smets, Hilde Robeyns, Eva Vonck

Bijlage 2: Aanzet tot survey

Waarom?

In opdracht van Sport Vlaanderen onderzoekt DEMOS sociale sportinitiatieven (SSI's) in Vlaanderen. Dit onderzoek heeft de volgende drie onderzoeksvragen:

Onderzoeksvraag 1

Hoe de SSI's meer accuraat beschrijven en hun potenties in beeld brengen, zodat ze beter (h)erkenbaar en meer geapprecieerd worden?

Onderzoeksvraag 2

Hoe meer en beter beleid, voor optimale ondersteuning van sociale sportinitiatieven door lokale en Vlaamse overheden?

Onderzoeksvraag 3

Hoe kunnen sportfederaties en landelijke initiatieven de sociale sportinitiatieven meer adequaat ondersteunen?

Deze enquête wil SSI's identificeren en ook peilen naar hun relatie met overheden en de aard en dringendheid van hun noden. De resultaten worden gebruikt om verder te onderzoeken, o.a. via focusgroepen en een open forum. De nieuwsbrief van DEMOS (*verwijzing*) houdt u op de hoogte, u kan al een eerste artikel hierover lezen (*verwijzing*).

Praktische informatie

- Deze enquête wordt na correcte invulling verzonden naar een gezamenlijk bestand;
- Daar worden de enquêtes anoniem (**dus de naam van de invuller verdwijnt**) verwerkt, geteld en onderling vergeleken;
- Graag invullen **vóór 2021**

56

Privacywet

De persoonsgegevens die u in deze enquête verstrekt zullen enkel worden gebruikt in de communicatie van Sport Vlaanderen en Demos, beperkt tot informatie, vorming, onderzoek enz. over sociale sportinitiatieven.

De enquêtes worden anoniem verwerkt, nergens in de verwerking zal worden verwezen naar de naam van uw initiatief of de identificatie van de invuller. Er wordt wel een lijst van de respondenten aan het onderzoek toegevoegd.

DEEL 1: WIE BENT U EN U KUNNEN WE U BEREIKEN?

KAN U VOLGENDE VRAGEN BEANTWOORDEN NAMENS UW VERENIGING, PROJECT OF WERKING...		
1.1 NAAM VAN UW "WERKING"		
1.2 RECHTSPERSOON (maak keuze)		1.2.1 vzw of stichting
		1.2.2 Feitelijke vereniging
		1.2.3 Deelwerking van een grotere vzw
	1.2.4 Andere:	
1.3	1.3.1	Wij zijn particulier
	1.3.2	Wij zijn van de overheid
1.4 POSTADRES VAN UW "WERKING"	1.4.1	Straat
	1.4.2	Huisnummer/bus
	1.4.3	Postcode
1.5 CONTACTPERSOON	1.5.1	Naam & voornaam
	1.5.2	mailadres
	1.5.3	telefoonnummer
1.5 Website, Facebook, Instagram...		

57

DEEL 2 HOE SITUEERT U UW EIGEN VERENIGING/PROJECT/WERKING...

In dit deel vragen we u om uw initiatief zelf een plaats te geven. We leggen u een aantal mogelijkheden voor. U duidt de meest passende (één) aan.

Ik beantwoord deze enquête vanuit een vereniging/project/instelling met de volgende kenmerken (één antwoord, kies het meest passende)		
2.1 Ons initiatief is prioritair actief op het volgende niveau (1 keuze)		
2.1.1 Lokaal: buurtniveau	2.1.2 Lokaal: gemeentelijke schaal	
2.1.2.1 minder 10 000 inwoners	2.1.2.2 Tussen 10- en 30 000 inwoners	
2.1.2.3 tussen 30- en 60 000 inwoners	2.1.2.4 Tussen 60- en 130 000 inwoners	
2.1.2.5 Gent	2.1.2.6 Antwerpen	2.1.2.7 Brussels Gewest
2.1.3 Bovenlokaal: enkele buurgemeenten	2.1.4 Bovenlokaal: meer dan 4 gemeenten	
2.1.5 Provinciaal: geef provincie	2.1.6 Landelijk: voor gans Vlaanderen	
2.2 Hoe zou ik mijn "initiatief" voornamelijk beschrijven?		
2.2.1 Een autonome werking	2.2.2 Een tijdelijk project	
2.2.3 Permanente deelwerking van groter geheel	2.2.4 Andere: ...	

2.3 Mijn initiatief behoort voornamelijk tot de volgende sector:			
2.3.1 Sportsector	2.3.2 Jeugdwerk	2.3.3 Opbouw/buurtwerk	
2.3.4 Sociale/welzijnsorganisatie	2.3.5 Armoedewerking	2.3.6 Migratieachtergrond	
2.3.7 Geestelijke gezondheid	2.3.8 Cultuur	2.3.9 Actiegroep	
2.3.10 Andere sector, namelijk:			
2.4 Mijn initiatief richt zich op een doelgroep			
2.4.1 Geen specifieke doelgroep	2.4.2 Jeugd: <25j	2.4.3 Ouderen > 60j	
2.4.4 Mensen in armoede	2.4.5 Migratieachtergrond	2.4.6 Nieuwkomers/vluchteling	
2.4.7 Mensen met beperking	2.4.8 Scholen	2.4.9 Andere:....	
2.5. Mijn initiatief krijgt een structurele/duurzame financiële ondersteuning van...			
2.5.1 Geen financiële steun	2.5.2 Gemeentebestuur	2.5.3 Vlaams Sport Vlaanderen	
2.5.4 Vlaamse overheid cultuur	2.5.5 Vlaamse overheid welzijn	2.5.6 Vl. overheid onderwijs	
2.5.7 Van stichting/fonds	2.5.8 Van bedrijf: sponsoring		
2.5.9 Andere, nl.			
2.6. Mijn initiatief krijgt (ook) een projectmatig (beperkt in tijd) financiële ondersteuning van...			
2.6.1 Geen	2.6.2 Gemeentebestuur	2.6.3 Vlaamse overheid cultuur	
2.6.4 Vlaamse overheid welzijn	2.6.5 Vl. overheid onderwijs	2.6.6 Van stichting/fonds	
2.6.7 Van bedrijf: sponsoring	2.6.8 Andere, nl.		
2.7. Mijn initiatief krijgt materiële ondersteuning van...			
2.7.1 Gebouwen	2.7.2 Promotie/communicatie	2.7.3 Transport	
2.7.4 Vorming/begeleiding	2.7.5 Andere, nl.		
2.8 Mijn initiatief bereikt met onze gewone, regelmatige werking het volgende aantal mensen			
2.8.1 Minder dan 20 mensen	2.8.2 Tussen 21 en 50 mensen	2.8.3 Tussen 51 en 100 mensen	2.8.4 Meer dan 100 mensen

2.9. Mijn initiatief heeft contacten met steunorganisaties					
2.9.1 Sport Vlaanderen	Nooit	Zelden	Soms	Regelmatig	Heel veel
2.9.2 Een Vlaamse sportfederatie	Nooit	Zelden	Soms	Regelmatig	Heel veel
2.9.3 DEMOS	Nooit	Zelden	Soms	Regelmatig	Heel veel
2.9.4 ISB	Nooit	Zelden	Soms	Regelmatig	Heel veel
2.9.5 Bataljong	Nooit	Zelden	Soms	Regelmatig	Heel veel
2.9.6 Andere, namelijk					

DEEL 3 HOE IS NU.... EN WAT VINDT U WENSELIJK IN DE TOEKOMST?

Wij leggen u een aantal aspecten voor, waarbij we u vragen om daaraan een prioriteit toe te kennen. U heeft steeds vijf mogelijkheden

HOE UW MENING OF ANTWOORD GEVEN ?		
--	Dubbel min	Heel negatief, totaal onbelangrijk en/of helemaal onvoldoende, heel slecht
-	Enkel min	Gewoon slecht, niet zo belangrijk, onvoldoende
+ -	Plusminus	Tussenin, twijfel, neutraal – geen uitgesproken mening
+	Enkel plus	Positief, akkoord, belangrijk, gewoon goed, voldoende
++	Dubbel plus	Heel positief, volledig akkoord, superbelangrijk, super relevant...

Ik geef bij elke vraag een score	HOE IS HET NU ? Mijn huidige toestand					WAT WIL IK STRAKS ? Moet het anders?				
	--	-	+ -	+	++	--	-	+ -	+	++
3.1 Structurele, duurzame ondersteuning										
3.2 Behoren tot één duidelijke sector										
3.3 De outdoor-infrastructuur										
3.4 De indoorinfrastructuur										
3.5 Aanwezigheid vrijwilligers-begeleiders										
3.6 Vorming van vrijwilligers-begeleiders										
3.7 Aanwezigheid van beroepskracht(en)										
3.8 Vorming/steun beroepskracht(en)										
3.9 Een bekwaam en werkzaam bestuur										
3.10 Netwerk van soortgelijke initiatieven										
3.11 Netwerk van partners, bondgenoten										
3.12 Relatie met onze overheid										
3.13 Appreciatie van de omgeving										
3.14 Ondersteuning en begeleiding										

Wij maakten een voorlopige definitie van een "sociaal sportinitiatief".

Wat vindt u daarvan?

Sociale sportinitiatieven werken aan (1) de verbetering van de maatschappelijke participatie (deelnemen tot deelhebben), (2) de mentale, fysieke gezondheid en (3) de kansen aan actieve sport- en beweging van mensen en groepen die niet vanzelfsprekend toegang vinden tot sport- en bewegingsmogelijkheden en –voorzieningen.

Ze stimuleren en begeleiden een proces naar inclusie,
door het aanpakken van diverse participatiedrempels en het bestrijden van uitsluitingsmechanismen.
Ze vertrekken van waardering en erkenning van de kracht van deze mensen en groepen.
Ze werken vanuit de nabijheid bij en grote kennis van de leefwereld van deze doelgroepen,
Hun werking ontwikkelt in een concrete sport-overschrijdende samenwerking.

Ik vind deze definitie / ik herken me in deze definitie...

4.1 Super slecht	4.2 Slecht	4.3 Neutraal	4.4 Goed	4.5 Supergoed
-------------------------	-------------------	---------------------	-----------------	----------------------

Bibliografie

Anciaux, B., Redig, G., Subsidiologie. Hoe overheden verenigen kunnen subsidiëren. Theoretische en wettelijke kaders en praktische verkenning. Antwerpen, Garant, 2013
De Bisschop, A., De Vriendt, W., Kerremans, J., Rogé, B., Vandriessche, T., Van de Walle, I. (red), Zonder doel kan je niet scoren. Momenten met focus op sportparticipatie van kansengroepen. Brussel, Demos, 2011
De Knop, P., Vanreusel, B., Scheerder, J., Sportsociologie. Het spel en de spelers. Maarssen, Elsevier, 2002
Greenwood, D.J., Levin, M., Introduction to Action Research. Social research for social change. London/New Delhi, Sage Publications, 1998
Haudenhuyse, R., Nols, Z., Theeboom, M., Coussée, F., Wij sporten mee. Verkennend onderzoek naar de rol van sportclubs in het leven van maatschappelijk kwetsbare jeugd. Brussel, Demos, 2013
Redig, G., De kracht, niet de klacht. Visies op jeugd, jeugdbeleid en jeugdwerk. Antwerpen, Garant, 2020
Redig, G., Sociaal-cultureel... g/begrepen? Cursus cultuur- en jeugdbeleid. Antwerpen, Karel de Grote-Hogeschool, 2002
Redig, G., Verenigingen: een poging tot begripsverenging. In <i>Niet zomaar. Over vrijwilligerswerk in Vlaanderen 2003</i> . Redactie: Tijskens, E., Hambach, E., Hatse, I. en Redig, G. Brussel, Koning Boudewijnstichting, 2003
Rogé, B., Het Nieuwe Totaalvoetbal. In <i>Momenten over sport en diversiteit</i> , nr. 14. Brussel, Demos, 2015
Scheerder, J. Sport, sociale stratificatie en sociale mobiliteit. Beweging op sportvelden. In <i>Sociologie Magazine</i> , 18 (2), 2010
Smaling, A., Constructivisme in soorten, in <i>KWALON 43</i> , jaargang 15, nr. 1, 2010
Smets, P., Sociaal-sportieve praktijken. Beleidspraktijken van onderuit in het stedelijke sportlandschap. Brussel, VUBPRESS, 2019
van Dijk, J., de Goede, M., 't Hart, H., Teunissen, J.. Methoden van praktijkonderzoek, in <i>Onderzoeken en veranderen</i> . Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroese, 1991
van Strien, P. J., Methodologie van het sociaalwetenschappelijk handelen, in <i>Praktijk als wetenschap</i> , Assen, Van Gorcum, 1986
Wardekker, W., Criteria voor de kwaliteit van onderzoek, in <i>Pedagogisch Tijdschrift</i> 23, 4/5, 1998
Wester, F. Strategieën voor kwalitatief onderzoek. Bussum, Dick Coutinho, 1995